

MATI

FRANCE BEVK

1.

Natakarica Tilda Orešec: devetnajstletni, blede obraz, oči, ki so blestele skozi polzaprte veke, kot da pre-mišljujejo nekaj daljnega, tajnega.

Pivska soba je bila že prazna. Le v kotu sta šepetaje govorila dva stara uradnika, ki se nikoli ne odpravita pred policijsko uro domov. Po mrzlem in šumnem sejmskem dnevu je bil trg prazen. Hiše so dremale v pijani omotici; nad hišami nekje je udarila cerkvena ura in odjeknila tako rezko, kot da se je nekaj jeklenega odlomilo in padlo na tla.

Tilda se je ozrla na uro. Enajsta je že. Gostje so bili že odšli v sobe, hiša spi. Le iz kuhinje se je slišal ropot, zamolkle besede so udarjale čez vežo.

Uradnika sta se dvignila, pogledala vsak na svojo uro, oblekla svršnike in odšla. Ostala je sama. Skozi okno so se slišale besede in koraki odhajajočih. Na steni je z enakomernimi vzdihmi ječala ura. Tilda se je znova ozrla nanjo. Pri tem ji je prišla ničnostna misel, ki se pogosto poraja še na smrt obsojenim in se vsa njihova duševna pozornost obesi nanje: »Treba jo bo namazati.« In je mislila natančno, kako se to delo dovrši. Predstavljala si je, kako bo ura tekla z neslišnimi gibi in si je šepnila še enkrat: »Treba jo bo namazati.«

Kakor da hoče svojo dušo odvrniti od bolečine, da se spočije. Bila je zadnji čas tako plašna, razrvana, preganjana, da se niti za trenutek ni mogla odpočiti. Nahajala se je v neprestani upehanosti, kakor človek, ki je pribežal po visokih stopnicah in ne more priti do mirnega dihanja. Obkoljena od vseh strani, zapletena ko muha v pajčevino, ni vedela, kam naj se skrije, kako naj se izmota. Čutila je omotico v glavi, kakor da stoji nad prepadom.

Ko je bila še majhna, se je iz trme večkrat vrgla na tla, tolkla z nogami; iz ihte ji je zaprlo sapo, da so mislili, da bo umrla. Če je na to le pomislila, jo je bilo groza. Tudi zdaj ji je pogosto prišlo tako, da bi se vrgla na tla in otepala okoli sebe, grizla... Toda sram jo je. Le zvečer, ko je sama, je nekaterekrat obrnila glavo v bla-

GERALD L. BROCKHURST: KITA

zine, jokala v suhem joku in grizla posteljno odejo. Tudi tega jo je ob spominu sram, dasi je po slednjem joku občutila olajšanje.

»Tilda! Tilda!«

Iz kuhinje je prišel rezek glas in umrl v veži. Nato je bilo vse tiho. Tilda se je zgnila, v žepu ji je zašumel papir. Spomnila se je na pismo, ki ga je tega dne prejela. Imela je polne roke dela, toliko da ga je utegnila preleteti z očmi. Ni se spominjala vseh besed, le to je vedela, da ji piše Dolfi, blede Dolfi. En sam stavek je ujela in ga ohranila v spominu. »Ali znaš res ljubiti?«

Od tedaj, ko so ji od pečenk mastni in po vinu vonjajoči gostje začeli govoriti o ljubezni, se je več nego tisočkrat zastavila to vprašanje. V samotni večera je imela jasen odgovor pred seboj. Na njeni omarici je ležal roman, ki ga je že v tretje brala, nekatere prizore tudi desetkrat. Z okrašenimi črkami, v lepih besedah je bilo določno povedano, kaj je ljubezen, a tako, da tega ponoviti ni mogoče. Tista sladkost, ki je obenem trpljenje, bridkost, ki je hkratu veselje. Med smehom se je jokala. In si je mislila, da je junakinja romana ona, a junak on, tisti, ki ga ne pozna, a se ji približuje iz daljnih sanj nekje. Tako je sanjala o

ljubezni večkrat do jutra. Ko je stopila med goste, je morala pozabiti sanje. Vsak dan je začel znova, znova tisti strašni beg pred pogledi, ki so plačani z napitnino. Slednji večer tisto globoko prodiranje z očmi. Zavedala se je, da se za namigavanji in natolcevanji skriva v zlobo povito poželenje. Vselej je vstala pred Tildo slika zavržene cunje, če bi prestopila v prepovedani vrt. Občutila je pomilovanje in mržnjo do vseh; občutka sta se spremenila v rahel prezir, v nekaterih trenutkih celo v sovraštvo. V hipih, ko bi se bila rada vrgla na tla in otepala okoli sebe, bi bila vrgla steklenico v enega izmed njih, da bi videla lijočo kri čez obraz.

Prav z isto bridkostjo je mislila na te ljudi kot na nekatere dogodke svoje mladosti. Pred vsemi na bridkost, ko jo je mati pošiljala po očeta v gostilno, ali po moko brez denarja. Pijanci so ji bili ponudili žganja in jo posadili poleg sebe; trgovec se ji je smejal, da se mu je napihoval podbradek. Moke ji je dal na skrivaj Dolfi. Takrat je bil še majhen in še bolj bled. Imela je zaupanje vanj. Radi tega zaupanja jo je naučil greha, radi katerega je Marija grenke solze točila. Spovednik ji je dejal, da bi za ta greh ne zadostila, če bi tri leta z bosimi nogami hodila po ostrem trnju. Marija ni več pretakala solzá. Po trnju pa je z bosimi nogami tri leta hodila; noge ji niso krvavele, krvavelo ji je srce.

Nekega dne so se ujele njene oči v pogled visoke, suhe ženske, ki ji je bilo Olga ime. Ni se ji upala upirati, ko jo je vabila, naj gre z njo. V nizko sobo, med cvetice, mačke, pred Marijino podobo in plapolajočo rdečo lučko. Posedla jo je na stol in ji položila roko na koleno. Njen glas je bil kakor jedka tekočina, ki je žgal v meso in dušo. Tanke ustnice ženske, ki so se napenjale čez vzbočene zobe, so se pregibale brez prestance. Olgino sovraštvo do moža, ki jo je bil zapustil in šel v Ameriko, je sikalo strup na vse moške. Iz mrznje, ki se je pojavljala v Tildi do gostov, je raslo čudno soglasje s to žensko. Vendar je čutila gnusu podoben odpor do nje. Kljub temu jo je nekaj vleklo k nji, ki je njeno sliko postavila med cvetice in ji je odrezala šop las ter ga povezala z rdečim trakom. Vsak dan bolj je opazovala njene ustnice in zdelo se ji je, da ima zgolj zobe in je čez nje razpeta le prozorna ko-

žica. Gledala je suho, prodirno ko oglje, le enkrat ji je Tilda videla solzo v očesu. Takrat je tudi trepetala. Vprašala jo je, če sta si prijateljici. Pritrdila je, ker se je nečesa bala. Obljubiti ji je morala, da ne bo pogledala nobenega moškega. Tedaj jo je zgrabila in jo je poljubila na usta, naravnost na usta... Tilda je zbežala.

Do tistega trenutka se ji je zdelo, da se vse življenje vrši samo v sanjah okrog nje. Godilo se ji je ko človeku, ki je spal nad breznom in ga je nenadoma prebudil blisk in mu odprl oči. Kar je prej le nedoločno čutila, se je zdaj odpiralo v neskončnost. Nekoč je gledala miško, ki so jo lovili v čumnati. Zaprli so bili vrata in planili po nji. Vsi. Bežala je na police, v kote, iskala je izhoda, ni mogla ubežati. Vse luknjice so bile s svežim ometom zamazane. Ugnali so jo v prazen kot od treh strani. Vanj se je stisnila, sopla v dolgih dihih, da se je potresalo telesce, gobček je trepetal, krvavi pogled je prodiral v srce. Čutila je, da je izgubljena. Še enkrat se je poskusila povzpeti po zidu, nato se je vdala v svojo usodo...

Tildo so lovili povsod. Sama sebi se je zdela upehana miška, ki beži, beži... a ne more ubežati. Nekoč jo je moški nasilno poljubil na usta. Imel je ostudne, od nikotina zagorele brke. Pomislila je na Olgo. Iz mrznje in škodoželjnosti do nje je bila skoraj vesela tega doživetja. Ničesar ni občutila, ne uživanja ne sreče, ampak velik odpor, gnus, ostudo. Zdelo se ji je, da stopa s težo na plečih po stopnicah navzgor, nekam navzgor, a ne more dalje. Zdaj je zlezla za eno stopnico nižje, vleklo jo je še nižje... Mladenič v romanu na omarici je nenadoma obledel. V isti knjigi je brala popis prvega poljuba, tistega pečata ljubezni, ki ga ljubljeni človek daruje ljubljenu človeku, kot bi mu daroval toplo srce. Zdajci je ležal ta poljub poteptan pred njo. Romanu, ki je vplival nanjo očiščevalno in je bil razodetje, ni verjela več. Vrgla ga je v peč.

Ko je roman zgorel, je zagledala med gosti nekoga, da ji je zastala noga in ji je planila vsa kri v glavo. Bil je Dolfi. Spomin na tega človeka je bil s sramovanjem združen. Vendar je zdaj ob prvem pogledu odpadlo vse, kar jo je rahlo bolelo. Drug človek je sedel pred njo. Bil je visok, ves mladeniški, sportno oblečen; njegove oči so

ležale globoko, da so se zdeli naočniki ko stekleni pokrovi dveh globin, na dnu katerih je gorela uganka. Njegov obraz ni bil več tako neizprosno blede kot nekdaj, na licih je igral dihljaj rdečice. Brk ni imel, predivasti lasje, ki so ga delali nekoč tako smešnega, so bili temnejši, počesani nad desno uho in rahlo razmršeni. Spoznal je Tildo in se je nasmehnil. Tudi smejal se je zdaj drugače: z mirnim, dobrim smehom, ki vzbudi na prvi mah zaupanje.

Prav ničesar si nista imela povedati, dasi se nista videla že nekaj let. Le nasmihala sta se in se gledala. V tem nasmehu je bilo več kot poznanje in prijateljstvo. Tilda je občutila, kakor da je večša, ki neumorno obletava svetiljko, vedno v ožjih krogih, vse nagleje... Trudna zavest je sedla nanjo, da ga ni vredna. Povedal ji je, da služi v mestu. Ona ga je izpraševala še več, odgovarjal ji je kratko in se nasmihal. Tisto skrivnostno v očeh ni ugasnilo. V steklih je gledala svojo podobo in jo je primerjala z njegovo. Obljubil ji je, da ji bo pisal. Ona mu z besedo ni verjela. Tako ji je blebetal slednji tuji gost, a pisem ni dobila nikoli. V srcu pa je verjela.

Čakala je tri dni, štiri dni... že je obupala. Zdelo se ji je smešno, da je mislila in upala toliko vanj. Petega dne je dobila razglednico: mladenič in mladenka se gledata iz obraza v obraz. Besede so bile take, da si ni mogla misliti bledega, redkobesednega Dolfija za njimi. To je bil junak iz romana, ki ga je zažgala. Škoda, da je roman vrgla na ogenj.

S tistim dnem se je nekaj spremenilo v nji in okrog nje. Njene polzaprte oči so postale velike. Ni marala za ves svet. Njena beseda je bila drzna, ni se bala zamere gostov ne krčmarja. Na tihem si je celo želela, da bi jo spodili. S smehom, z dvignjeno glavo bi šla na ulico, v mesto, da bi bila bliže Dolfu, ki... Hotela je reči: me ima rad. Kako bi mi tako pisal, če bi me rad ne imel? Izogibala se je vseh besed, pogledov, ki bi lahko žalili človeka, ki samo misel nanj polni njeno življenje.

Tega dne je prejela od Dolfi dolgo pismo. Štiri z nervozno pisavo popisane strani. Ni ga utegnila prebrati. Bil je sejem, ljudje so jo oblegali. »Ali znaš prav ljubiti?« to ji je vstalo iz pisma. Slutila je, da so v pismu še druge, velike stvari. Čakala je trenutka, da

bo sama v svoji sobi ali pod lučjo na stopnicah in bo brala. Brala in razumela, besedo za besedo. Podzavestno je slutila, da to pismo pomeni odločitev njenega življenja. Svečanost velikega trenutka je ležala v njem.

In vendar se je baš ta dan vse zadrnilo okrog nje. Hiša je bila polna gostov. Vse sobe so bile zasedene. Ves dan, od desete ure, ko je dobila pismo, se je vršil besen boj okoli nje. Tildi se je zdelo, da je svet pobesnel, znorel, da pleše na vrvi pijanosti in se krohota pogubi v obraz. Vse pijano, razuzdano, vse je pilo dalje, vsi so klicali: »Gospodična, gospodična! Tilda, Tilda!« Kakor da so vedeli, da jo kliče v žepu šumeče pismo v novo življenje. Vse slutijo, vse vedo. Ni jim neznano, da bo nekega jutra stopila s culo iz te hiše in se ne bo povrnila več. Bali so se, da nečesa ne izgubijo, zato so divjali... »Tilda, Tilda!« Tilda je stala ob steni in jih gledala s prezirnim, zaničljivim pogledom. Smejali so se, zaničevali so jo, kot da je njihova neposlušna sužnja.

Tilda je še vedno slonela ob steni in se je stresnila ob mislih nase. Bila je podobna miški, ki so jo ugnali v kot, ona pa sope, sope, njene ustnice trepetajo, njene oči gledajo, da se smilijo v srce. Potegnila je pismo iz žepa.

»Tilda, Tilda!«

Že v tretje je zadonel rezek klic skozi vežo. Iz cerkvenih višin nad hišami se je prelomilo novo jeklo in padlo na tla. Tilda se je zdrznila. Zmašila je pismo v žep, zaprla luč in stopila v kuhinjo.

Njena sestra Justina je sedela ob štedilniku in mlela kavo. Še zelo mlada in drobna je bila poročila ovdovelega krčmarja Bobovca, pri katerem je takrat služila. V desetletnem zakonskem življenju brez otrok so jo zalile maščoba, nebrižnost in lenobnost. Belino njenega obraza so kazile le črne, globoko vdrte oči.

Ni nehala mleti kave, ko se je ozrla po Tildi in vprašala: »Ali so odšli?«

Tilda je pokimala. Trudna, da bi se bila zvrnila na tla, se je oslonila k zidu in vprašala: »Kdo me je klical?«

»Črno kavo poneseš,« je dejal Bobovec, ki je hodil z rokama v žepu po kuhinji.

Tilda je uprla oči vanj. Sestro je nekoliko ljubila, dasi zelo rahlo, do njenega moža je občutila strah in mržnjo.

»Komu naj nesem kavo?«

»Na številko sedem.«

»Ob tej uri ne nesem nikomur kave!«

Sestra je pomežiknila z očmi, kakor da jo bolijo, nehala mleti in vsula kavo v kipečo vodo. Bobovec je zrl v Tildine oči, napeto, iskal je besede, a je prvi hip ni našel.

»Meine Tochter,« se je oglasil izza štedilnika Tildin oče, star rudar, ehemaliger k. k. Zugführer, ki je pol ležal, pol sedel na stolici in kimal s pijano glavo na prsih. Prišel je bil obiskat svoji hčeri, a je obisk veljal v večji meri Bobovčevemu vinu, katerega se je petkrat na leto po volji napil. Vse pri njem je vleklo nekam navzdol, lasje na čelu, podočniki na lica, nos na brke in brke na usta; črne, dolge roke pa nekam do kolen, le visoka postava je silila pod strop, če ni ležala zlomljena na stolici in se vdajala ugodju pijanosti.

»Meine Tochter,« je povzel, zakaj v pijanosti in jezi je vselej govoril nemško. Poskusil je dvigniti roko in glavo. »Meine Tochter Mathilde von meiner zweiten Frau, höre mich! Habt acht!«

Tilda je pogledala očeta s pomilovalnim nasmehom. V hipu je nasmeh ugasnil. Ob njegovi prikazni se je prebudila mladost. Rudarska hišica, materin kašelj, gostilna s pijanim očetom in trgovina z gospodarjem, ki ni hotel dati moke. Na očeta je ljubezen ni vezala, ob njem je občutila le strah, ki je izhajal iz mračnih večerov, ko ga je vodila iz krčme domov in jo je suval s pestjo v hrbet, iz tistega podmolkega občutka zdavnaj prestalih kazni, ki jih nismo zaslužili, in prav zato ostanejo kot strnjena bridkost v prsih. Spomnila se je tudi na materino smrt in na njeno svilen ruto, ki so jo deli materi v grob. Radi tega je jokala, a oče jo je tepel. In na mačeho, očetovo tretjo ženo, ki je bila dobrodušna, a je ona ni marala, zato jo je oče bil. Vse do tistega dne, da jo je naložil na voz in jo peljal k sestri: »Tu jo imate.«

Zdajci, ko ga je videla na stolici, zlomljenega ko koruzno steblo, pijanega, nemško govorečega, ni občutila nič otroško ljubečega do njega. Pred seboj je videla le človeka, ki je stopil bogve po kakem naključju na pot njenega življenja in si lasti pravico, da kriči in ji ukazuje.

»Kaj vpijete!« jo je zbolelo. »Pametno govorite, namesto da...«

»Was? Pametno? Ali zate ne govorim pametno? Ehemaliger Zugführer der k. k. Armee... Stotnik Perička mi je dejal... Kaj si rekla?« se je dvignil in poskusil stati na nogah in se približati hčeri.

Tilda se je odmaknila. Občutila je odpor do njega, do vseh... Že ji je planila misel v glavo, da bi tega večera ne stopila na stopnice, da ne pojde spat. Kam? Kamorkoli... Na prosto, a zjutraj z avtobusom v mesto. Le pismo mora prej prebrati.

Sestra je medtem nalila kavo in se obrnila k nji. Globoko v njenih očeh je spoznala, česa se boji. Počasi, z leno besedo je zinila.

»Če si trudna, mu bom pa jaz postregla...«

»Ti mu ne moreš postreči,« je dejal Bobovec.

»Zakaj bi mu jaz ne mogla postreči?« se je porodilo naivno vprašanje v lenih možganih.

»Recimo, da mu ne smeš postreči.«

Žena je razumela. Leni nasmeh ji je skrivil debele ustnice. Medtem se je oče približal Tildi, se oprl z eno roko na zid, z drugo je vojaško pozdravil in bruhal z vonjem vina pomešane besede iz sebe.

»Stotnik me je vprašal: Zugführer Oreschetz, nennen sie mir das schönste Buch auf der Welt! In jaz sem mu odgovoril: Exerzierreglement, Herr Hauptmann! A on: Sehr gut, Herr Oreschetz! Ordnung muß sein! Jawohl! Ubogati moraš, sicer... Zakaj je ne tepeš, Bobovec? Babo je treba tepsti...«

Bobovec se je smejal. »Tepsti in božati. Da, tako je!«

Da, tako je! Kako je Tilda mrzila tega človeka!

Iz upora do vsega, iz želje, da bi se rešila teh ljudi, je vzela podstavek za kavo in odšla po veži. V njenem žepu je šumelo pismo.

Sredi stopnic je gorela luč. Človek, ki je šel po stopnicah, je videl svojo lastno senco, ki se je vlekla tihotapsko za njim, a sredi stopnic je bila vstric njega, le neznano večja kot on. Tekla je pred njim, zrasla visoko pod strop in pobledela. Slednjič je izginila v svetlobi luči, ki je gorela sredi hodnika.

Hodnik je bil ozek, dolg, v ozadju se je izgubljal v krivulji in zagati. Tam je bila Tildina soba. S hodnika so na levo in desno vodila vrata v sobe za tujce.

»Postavim na nočno omarico in pobegnem,« si je govorila. Hodila je tiho. Vendar so njeni čevlji drsali, obleka je šumela. Komaj je

prišla mimo tretjih vrat, ko je škrtnilo za njo. Imela je občutek, da stoji za njo divja zver in odpira usta. Že je stala pred številko sedem. Potrkala je.

Tilda je omotična vstopila v sobo. Postavila je kavo na omarico in spregovorila, da nekaj reče:

»Za Vas kavo, ne?«

Naglo se je oddaljila, ne da bi pogledala na posteljo in je odšla proti svoji sobi. V žepu ji je šumelo pismo. Sklenila je, da ne pojde več v kuhinjo, klicati se je ne bodo upali.

Vrata njene sobe so bila priprta. Kdo jih je odprl? Skozi špranjo je sijala luč. Šla je po prstih do vrat in pogledala v sobico. Pri mizici je sedel gospod s črno brado, bral je časopis.

Tilda se je tiho oddaljila. Koncem hodnika je znova postala. Kri ji je udarila v obraz, nekaj jo je stisnilo za senci. Kam naj se skrije, da prebere pismo? Kako je vse sovražila! Ali naj gre na cesto? Morala je znova po hodniku. Na obeh straneh stojijo pasti, se odpirajo, režijo, da jo ujamejo in zadrignejo.

Kakor da beži mimo divjih zveri, skozi neznano goščo, je brzela z naglimi koraki med vrati pol mižé in se ustavila pod lučjo na stopnicah. Tam se je naslonila s hrbtom na svojo senco, položila roko na prsi in lovila sapo.

Iz kuhinje je bilo slišati zamolkle glasove. Zdaj, zdaj je oče dvignil glas; nemške, neumljive besede so udarjale v vežo. Tilda je trudna sedla na stopnice in razgrnila bel, z višnjevo črto obrobljen papir. Pisava je bila ženska, nežna, prav tako nežna kot belina Dolfovega obraza. Poteze so dihale odkritost, rahlo bolečino.

Ni mogla brati sedé. Dvignila se je in se znova oprla na lastno senco. Pisal je:

»... Že zdavnaj sem bil pozabil nate. Saj si bila tako majhna in tako — ne zameri mi te besede — umazana, ko sem te jaz poznal. Poleg tega sem se spominjal nate z mislijo, kateri je bilo primešanega nekaj — grdega. Pustiva to! Obljubljam ti, da tega nikoli več ne bom omenil. Vendar se mi je zdelo, ko sem te ugledal, da to nisi več ti, čeprav si prav ti...«

»Prav kakor jaz,« je dejala Tilda pri sebi. »Je on in vendar ni več on...« Srce ji je

CONNARD, PHILIP: MISS MIMPRISS

objela topla blaženost, mir. Nehote je zdrknila ob zidu in znova sedla na stopnice.

»... Verjemi, da sem odnesel tvojo podobu s seboj. Spočetka sem mislil, da je nekaj sestrskega v mojem čuvstvu do tebe. Čez dva dni, ko sem ti pisal razglednico, sem bil prepričan, da zgolj v prijateljstvu, ki veže brate in sestre, tako ne bije srce. Danes, ko ti pišem to pismo, vem, da bi bil tako rad pri tebi... Vso noč bi izgubil, da bi te samo videl. Pa ni mogoče...«

Tildi so tekle solze. Uživala je besedo za besedo, kot da jo je že zdavnaj žejalo po njih in so ji že smrtne srage stale na čelu. Prišla je rešitev. Tako ji ni še nihče pisal, tako ji ni še nihče govoril. V občutku, da plava navzgor, nekam navzgor nad vse zemsko, se je vdajala omami in lepoti besed in sanj. Vse hudo je bilo s tem pismom poravnano. Romani ne lažejo, življenje je lepo, le da je tako redko lepo.

»... Če je meni nemogoče, da pridem k tebi, pridi ti k meni. Če že moraš služiti tam, pridi rajši služiti v mesto. Saj so tudi tu dobri gospodarji. Ali boš huda, če ti predlagam, če te prosim, če ti ukazujem: piši mi hitro, ali si pripravljena priti. Poiskal ti bom primerno

službo. Nato se bova videla pogosto, vsaj enkrat na teden. Počakala bova, da se urediva, nato se bova videla vsak dan. Treba si je urediti življenje po pameti in po srcu. Človek, ki se ne zna urediti, je žival in radi tega ni dobro na svetu...»

Tilda je trepetala. Ni razumela vsega. Vendar je spoznala, da diha iz teh vrst nekaj velikega, skoraj nedosegljivega. In vendar, katere sanje niso dosegljive? Tilda se je vsa kopala v njihovi resničnosti. Nobena stvar bi ne bila omajala vere vanje. Zdelo se ji je, da se je s tem pismom prelomilo vse. Le še ena, smešna noč je ležala pred njo. Dvignila se je z občutkom, kakor da plava na perotih. Zamišljena, nehote, zgolj iz navade je hotela kreniti v svojo sobico.

Na vrhu stopnic se je zavedela. Po hodniku je prišel nekdo s trdimi, malomarnimi koraki. V Tildi so nenadoma ugasnile sanje. Stala je pred trdo vsakdanjostjo. »Pišem mu in nato izginem,« si je šepetala. Umaknila se je v vežo in hotela stopiti v kuhinjo. V kuhinji so govorili. Za hip je poslušnila.

Bobovec se je krohotal, oče se je smejal. Planila bi bila in razbila šipe. Za hip se ni mogla premakniti. Če bi jo bil kdo z bičem podil, da naj stopi ta hip v kuhinjo, ko bi vsem na obrazu lahko brala izgovorjene besede, bi ne bila šla.

Umaknila se je in odšla po stopnicah. »Morda je šel iz moje sobe,« je pomislila. »Morda so pospali pijani ljudje,« si je pošepnila. »Jutri mu pišem, jutri... Ali že nocoj...«

Na vrhu stopnic je postala. Vsa vrata so bila odprta. Bilo je tiho. Rahlo je položila nogo na pod, drugo... da bi je nihče ne slišal. Dve, tri, pet stopinj... že je slišala cvrkanje vrat poleg sebe. Objel jo je občutek takega obupa, da bi bila kriknila.

Skozi medlo, izmučeno zavest ji je planil spomin na pravljico, ki jo je brala. Troje del mora opraviti mladenič, vsako težje in strašnejše, da dobi princezino. Tildi se je prvič posmejalo življenje. Morda le nekaj dni jo je ločilo od tistega, po čemer je hrepenela, morda ena sama noč, a ta je najstrašnejša. Kadar se človeku zdi, da je najbližje cilja, so ruševine sreče najstrašnejše. In nekaj strahotnega, zagonetnega, usodnega zadržuje človeka na poti do sreče. Treba bi bilo le zbežati do kamrice, se zakleniti vanjo. Toda

noge odpovedó, glasu ni iz grla. V vodi leži, tone; roke so zvezane, da ne more plavati...

Zgodi se, da stoji človek na visokem mostu in gleda v valove. Nehote se zaziblje v misli, kako lepo je živeti in bi ne umrl, če bi skočil v globino. Z mislimi se prepletajo valovi vode, se krči globina, da je nič več ni in se človek zdi lahek ko peresce, ki ga je veter odtrgal od veje; zaplesal je v zraku, se dotaknil valov, jih poljubil in se znova dvignil. Vse še nedoživljene stvari, četudi grozne, smrtne, imajo za človeka nekaj tajnostno privlačnega na sebi. Rad bi odgrnil zastor, vzrl pogubo, smrt za njim. Strast do bolečine nas žene k temu, le poguma ni, odločitve ni. Morda danes, morda jutri...

Tedaj se zgodi nekaj izrednega... Človek visi čez ograjo mosta, misli, dvomi, pride nekdo — sunek — človek leti v globino... Vsi zastori so odgrnjeni, omotica poleta, strašen občutek padca, boj s smrtjo... Spolnila se je ena izmed omamnih želja, a proti človekovi volji. Koplje se iz vode, hoče se rešiti. Dejanje se ni izvršilo v hipu, ko je človek že premagal samega sebe in tudi ne, ko je dozorel zanj.

Tako se je zgodilo tiste noči s Tildo...

Pozneje je pravil Dolfi, da je občutil iste noči neznansko bolečino ob mislih nanjo. Dvignil se je s postelje in se napravil, da bi se odpeljal, a je pomislil, da ob tisti uri ne vozijo vlaki. Tudi Justina je bila postala nemirna, očetov in možev govor sta jo pričela žaliti; spomnila se je na Tildo, hotela je stopiti v njeno sobico, a se je premislila v veri, da že spi.

Tilde bi tudi to ne moglo več rešiti...

2.

Meseci so begnili. Prva trava je zadišala, ob večerih so letale kresnice, fantovska pesem je plavala skozi noč. Tilda je ni slišala, Tilda ni imela več smeha, imela je trpko stisnjene ustnice, bled obraz in sklopljene oči. Nekdo je dejal, da ima pogled kače. Ni mu tega zamerila. Nikomur več ni zamerila, zamerila je vsem. Zdelo se je, da je brezčutna, iz dneva v dan brezčutnejša, kakor da ob živem telesu gine in se pogreza v grob.

Po tisti jesenski noči, ko je šla skozi ozke hodnike čudne hiše in jo je eden strahov požrl, ni imela več sanj. Spomin jo je bolel, zato ga je odganjala. Sedla je bila, da

JOHN, AUGUSTUS: GOSPA Z VIOLINO

bi pisala Dolfu in mu v težkih besedah potožila vse. Papir je s solzami omočila, s črnilom pomazala. Nato ga je zmečkala in ga vrgla proč. Dolfi ji je pisal še enkrat, ni mu odgovorila. Tako vrže obupan človek od sebe vse.

Vse življenje od tistega dne ob koncu junija, ko so se fantje in dekleta pripravljali na kresove, je bil ples po vrvi, po trnju, nad breznom, nad valovi črnih vodâ. Do tistega večera, do tistega dne, ko je že od jutra

čutila zamolke bolečine in jih je zadrževala s svojo silno voljo, v strahu in trepetu. Poroditi je imela otroka, ki ga je skrivala v svojem telesu, pa nihče ni vedel zanj, a nji je bilo komaj znano, kdo je njegov oče.

Proti večeru je stopila v pivsko sobo. Tam je sedel človek, ki ga je nerazumljiv slučaj prinesel pred njene oči. Prav v istem hipu jo je bila zgrabila bolečina; ko je zagledala obraz gospoda pred seboj, je bolečina prenehala, tako grozno je vplivala njegova prikazen nanjo. Obstala je na pragu in gledala. Bog vedi, kako velike, strahotno izbuljene oči je imela.

»Zakaj me tako gledate, Matilda? Ali sem tako čudo?«

Bil je čudo. Noben moški, noben človek na svetu bi ta hip ne mogel biti tako čudo kot on. Vendar se je premagala. Še nasmeh je posilila. Odtrgala se je od praga in stopila k mizi:

»Želite?«

Tolsti gospod jo je zgrabil za roko. Gledal ji je v oči. Umaknila je roko in zavpila, da je gospod preplašen pogledal. Nato je izginila iz sobe.

Pogledala je na uro. Kazalec se je pomikal počasi. »Ne prestanem, ne prestanem!« je šepetala. Na pragu kuhinje je znova postala in zamorila nov napad bolečine.

»Tilda, kaj stojiš! Nesi pečenko gospodu Korenu in vrček piva!«

In Tilda se je zganila...

Z vso krčevitostjo se je spočetka upirala zavesti, kako je z njo. Vse je zamrlo pred občutki groze, pred vprašanjem, kaj bo z njo. Kje je, ki bi lahko šla k njemu in mu dejala: »Otroka nosim pod srcem. Ti si mu oče, daj mi tolažbe...« Zdajci je prišel. Zdaj sedi za mizo, je pečenko in pije pivo. Briše si mastno brado in pogleduje na kozjebradega gospoda, ki mu sedi nasproti. Kako naj stopi k njemu in mu pove, ko se ji šibijo kolena, ko jo premaguje bolečina in ko za njegov odgovor že vnaprej ve! Zasmehoval bi jo... Smejali bi se vsi, vsa hiša, ves trg bi sikal vanjo kletev in prezir.

Pred to predstavo je bežala kot pred neumljivo grozo. Nikogar ni imela, da bi se oprla nanj. Spomnila se je na Dolfa. Imela je občutek grdega izdajstva, trpke krivde pred njim. In storila je, kar bi nikoli ne bila storila, največje ponižanje, stopila je bila k Olgi. Ta se je začudila, delala se je mrzlo,

a se je radost igrala s potezami njenega obraza. Zrla jo je v dno oči, da bi izluščila pomen njenega prihoda.

»Kaj se je zgodilo?«

Ko se je Tilda tega večera spomnila na tisti hip, jo je pomrznilo po vsem životu. Strašno. strašno! Laže bi se bila izpovedala pred vsem svetom kot pred to žensko. Njene oči so jo sesale in ona, ona... ji je povedala brez ovinkov vse. V naslednjem hipu se je že skesala. Radi škodoželjnega smeha, radi radosti, radi sovraštva. Strašna zmes občutkov je trepetala v obeh...

»To te je privedlo k meni?« je vprašala Olga počasi, kakor da uživa besedo za besedo, vse njene poudarke in odseve, ki so se odražali na Tildinem obrazu.

»Komu naj povem, če ne tebi?« je jeknila Tilda.

Olga je nategnila svoj moški obraz — Tilda ga je šele tistega večera opazila — in nategnila njeno trpljenje z novim vprašanjem. Odgovorila je mirno, enkrat, dvakrat; v tretje se je med solzami, ponižana in po-teptana hotela obrniti in oditi skozi vrata.

»Ostani! Kdo ti je dejal, da pojdi!«

In Tilda je ostala.

»Sedi,« je govoril sikajoči glas, tanke ustnice so se napenjale čez zobe in grozile, da se pretrgajo. »Pomagala ti bom, če bom mogla,« jo je gledala globoko v oči. In še globlje: »Če ne pogledaš nobenega — več.«

Tilda ni imela svoje volje več.

»Kaj misliš?« je zasadila oster pogled vanjo.

»Saj ne vem, kaj naj storim,« je strah dušil medle pojave materinskega čuvstva v Tildi.

Olga je večala strah in prebujala gnus v nji: »Imeti otroka s človekom, ki ga nisi niti ljubila!«

»Kaj naj naredim?« je Tilda iz groze pred nestvorom zagrebla glavo v dlani.

»Počakaj!«

»In potem? Kam naj grem z otrokom?«

Tilda je gledala trepetaje v gosto temo, v zastor, ki edini še ni bil odgrnjen.

»Ali je treba z otrokom kam iti?« je prišepetovala Olga. Pri tem so njene velike oči in njeni goli zobje več govorili nego beseda. »Saj ni treba imeti... otroka... Misliš, da si ti edina?«

Tilda je nihala nad breznom, groza je širila peroti nad njo. Ni razumela, vse je razumela. Ni se mogla odločiti, zatrdno je bila odločena. Odločila se je v želji, da bi bila rešena,

v strahu se je odločila, ni se mogla odločiti v srcu.

»Tilda, račun za gospoda Korena!«

Tilda se je zganila, kakor bi jo bil kdo sunil z nožem v srce. Sama ni vedela, kdaj se je bila naslonila v samotnem kotu in prebujala s telesno bolečino sedanjosti tudi dušno bolečino preteklosti. Sestri sta se gledali molče, dolgo, izprašujoče in odgovarjajoče. Slednjič je vprašala Justina:

»Ali te še vedno boli glava?«

Popoldne je bila Tilda legla, da bi se vsaj za pol ure s celim srcem vdala bolečini. Sestra jo je prišla klicat.

»Vedno huje...«

»Odpravi in pojdi v posteljo...«

Sestra se je odzibala z lenimi koraki; Tilda se je zravnila, poiskala svinčnik in stopila v pivsko sobo.

»Vi zahtevate račun, gospod Koren?« je z muko hlinila ravnodušnost.

»Da, gospodična. Pa zakaj tako žalostna in razdražljiva, gospodična Tilda?...

Goste besede so vplivale na Tildo ko udarci. Premagovala se je, da ni zavpila, da se ni zgrudila na tla.

»Povejte, kaj imate! Danes nimam časa in se mi ne ljubi...«

Tildin glas je bil nestrpen, bridek, vendar je posilila nasmeh in se ozrla bežno po kozjebadem gospodu, ki ji je pomežiknil z enim očesom, a se naglo zresnil.

Ta migljaj debeluhu ni ušel. »Oho,« se je zavzel. »Kako dogovorjeno znamenje? Počasi, gospodična... Dve pivi, dva kruha in pečenka. Kava. Sadje in sir. Soba številka petnajst.« In je pošepnil: »Poleg vaše sobice.«

Tilda je drgetala. Njena roka se je skrčila, udarila bi ga bila. Pogledala je po kozjebradcu, ki si je smehljal je čistil zobe in dejala:

»Že prav...«

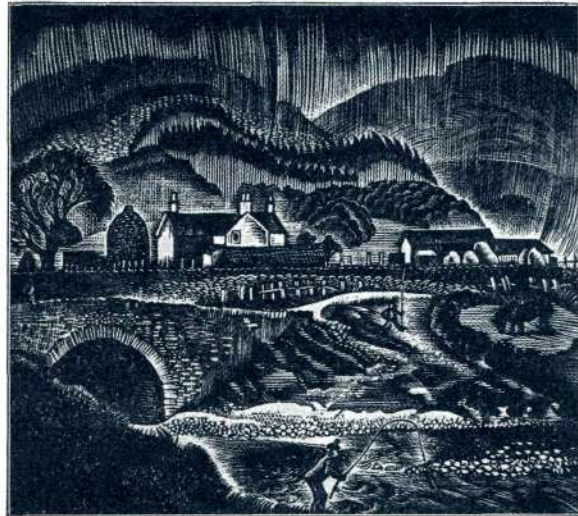
Vzela je denar in hotela oditi. Ko je stala na pragu, je zaslišala glas za seboj.

»Počakajte, gospodična!«

Pravkar jo je zvijala nova bolečina. Bežala je z njo, da bi se pred gosti ne izdala. Nenadoma se je obrnila, srd in bolečina sta gorela iz njenih oči, ki so bile neznano velike kot v smrtnem začudenju.

»Pustite me v miru!« je kriknila in udarila z nogo ob tla. V tem kriku in v tem udarcu je prikrila bolečino. Naglo je stopila v vežo, kjer ji je sestra prišla nasproti.

»Kaj se je zgodilo?«

BLISS, DUGLAS PERCY: MORAYSHIRE CROFT

»To so živine, to niso ljudje!«

V te besede je izlila ves gnev. Sestra se ji ni upala nič več reči. Zdela se ji je nenavadna, grozna. Le gledala je za njo, ko je odšla po stopnicah in se tistega večera ni prikazala več.

Tilda je zaklenila sobo za seboj. Bila je končno sama, sama, sama. Nobenega večjega hrepenenja ni imela tisto minuto, nego biti popolnoma sama. Še to je bilo premalo. Želela je, da bi bila sama daleč naokrog, da bi smela zavpiti, izkričati svojo bolečino. Toliko krika je bilo pritajenega v nji, toliko vpitja zakritega, da bi bili vreli glasovi iz njenih ust kot vreščeci glasovi tovarniških piščalk. Glas se je trgal iz nje, pritajena bolečina jo je tirala v blaznost. Nekdo je prihajal na svet, ki je bil nema priča njenega sramotnega stanja.

Vendar ni smela kričati, ni smela dati duška svoji bolečini. Premetavala se je po postelji, škrtala z zobmi, pretakala solze, zavijala oči. Le pritajeno ječanje je prihajalo iz nje, postajalo čimdalje jasnejše... Mahoma se je znova zavedela, da mora biti tiho... tiho...

»Ali jaz nisem mati?« je bruhnilo v bolečini iz nje. Slika lepega, kakor angel zlatega otroka je plavala pred njo. Takega otroka je nekoč videla v trgu in se je zaljubila vanj.

Spomnila se je, da je bila nekoč ob jasni misli na bodoče življenje vzela staro srajco in jo trgala v pleničke, v povojček... Njena predstava o otroku, ki mora živeti, sicer ni ni bila jasna, a je vendar vedela, da mu je treba pripraviti perilo.

V sladke misli je bila zatopljena, v delo zaverovana, ko so se odprla vrata. Vstopila je sestra. Tilda se je preplašila. Skrila je plenice, vsa kri ji je udarila v obraz.

»Kaj delaš tu? Gostje te čakajo.«

»Nič,« se je Tilda dvignila, pleničke so padle na tla.

»Kaj imaš tam?«

Sestra je rada natolcevala. Morebiti je mislila, da ji je kaj ukradla. Popadla ji je cunjice iz rok in jih je pogledala.

»Staro srajco sem raztrgala,« je Tilda vsa gorela.

Še plenice ni mogla narediti, da bi ne opazili ljudje.

Dvignila se je s postelje in stopila do skrinje, da bi poiskala cunjice, ki jih je takrat skrila. Dve plenički, morda tri pleničke in boren povojček...

Ob skrinji je obstala. Nova bolečina jo je zgrabila s tako silo, da se je komaj še opotekla do postelje. Rahel dih materinskega čuvstva, ki je bil v tem hipu vzplaval na dan, je bil v muki pokopan. Vzkriknila je, da so odmele stene. Zgrabila se je za usta in umolknila. V strahu je poslušnila, če se je kaj zganilo v hiši. Dasi so minute tekle počasi, je vendar morala biti že pozna ura. V sosednji sobi se je nekaj zganilo. Zdelo se ji je, da se nekdo sezuva.

Spomnila se je na okroglega gospoda, na grozo one noči, na brezdvomnega očeta svojega otroka. In je planilo vanjo, da bi bila stopila v njegovo sobo, krohotaje porodila in položila predenj otroka... vse krohotaje... In kaj potem? Vse prazno. On bi se smejal, ugovarjal pri krčmarju, se končno užalil in odšel... Ona bi ostala...

Sprva se ji je zdela ta misel tako jasna, tako sijajna, da jo je kljub bolečini malone udobrovoljila. Celo blagrovala je tisti čudni neumljivi slučaj, ki je prinesel tega človeka, ki prihaja le enkrat na mesec v trg, prav ta večer pred njo. Nenadoma je vse omahnilo v nji in se podrlo. Kaj naj storim? Saj se ne morem maščevati. Saj ni mogoče zvaliti bremen nanj. Stokrat bolj bi bila osramočena, stokrat bolj reva. Saj je po svojem obrazu ko žival...

Slišala je korake skozi steno. »Pred vrati bo prisluškoval,« je ječala.

Planila je s postelje in se opotekla. Nenadoma, kot ljudje v največji sili, se je odlo-

čila, kam naj gre. V naglici se je ozrla, kaj bi vzela s seboj. Odprla je tiho vrata in jih ni zaprla, da bi ne delala ropota. Vse je bilo tiho. Zbežala je bosa po dolgem hodniku...

V tesnem prostoru, ob medli luči, ob grozi pridržanega materinega krika se je rodil človek. V mežikajoči svetlobi je Tilda držala dete v naročju, še pogledala ga ni. Imela je določen občutek, da so bile le sanje, da se vse to ne tiče nje. Prespati se je treba, pa bo vse dobro.

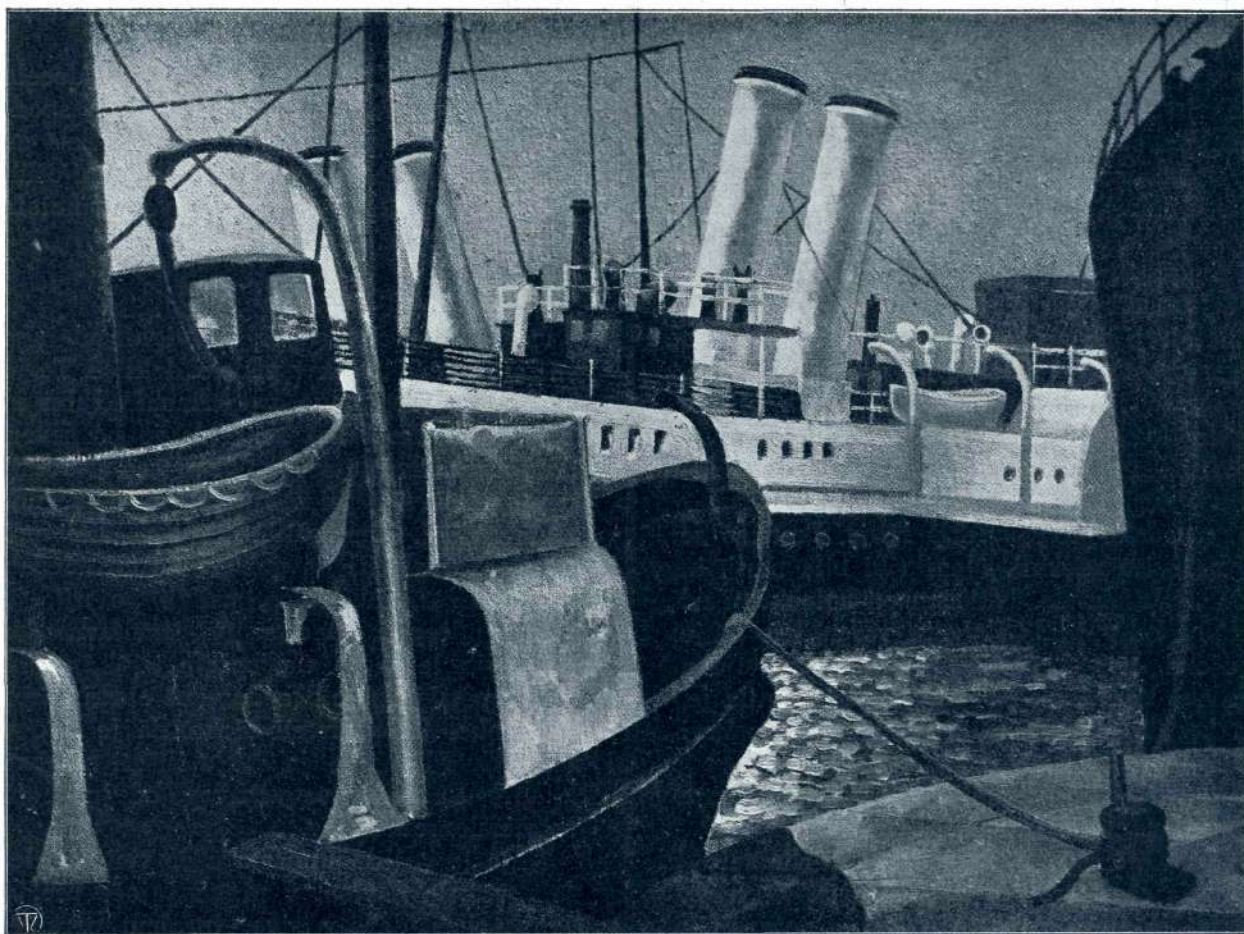
Njena omotica pa se je v hipu umaknila zavesti, da drži pričo greha pred seboj.

Tedaj je zaslišala hojo po hodniku. Nekdo je prihajal s težkimi, zaspanimi koraki, zadrževal in postal. Otrok se je napenjal, da bi zajokal, vse nagleje je obračal glavo in nategoval usta. Nenadoma se je iztrgal iz njega glas, stokanje, ki je bilo komaj otroškemu glasu podobno. A vstajal je iz njega drugi glas, ki je grozil, da bo izdal vse, prebudil hišo, trg in oznanil na vse vetrove, kaj se je zgodilo.

Dvignil se je strah, ki je vse dni glodal v nji, zatemnel vse in jo požrl. Na mestu matere je stala zver, ki je zapičila svoje kremplje, otrok je postal zrcalo, zver se je videla v njem. Vzkripela je sama nad seboj in se hotela maščevati nad lastno podobo. Vse zaman. Slednja kaplja krvi je odsevala postoterjeno podobo zveri. Tilda je planila po zidu, rada bi se stisnila v kapljico vode, izginila v nič, dejanju ni mogla ubežati. Pred njo je ležalo in nemo vpilo, huje ko stoteri jok.

Bilo je končano...

Zletela je po hodniku ko senca. V hiši je bilo vse tiho... Stopala je po prstih in prisluškovala. Njene oči so prodirale še sence na steni. Nikogar ni bilo. Saj ni vedela, kam naj gre? Nagonsko je šla proti svoji sobici. Ko je uzrla vrata, se je zdrznila. Luč je sijala skozi špranjo. Določno je vedela, da je bila ugasnila svetiljko. Nekdo je zahrkal v sobi. Tilda se je stresnila, kakor da je izdana. Za hip je okamenela. Čez dva trenutka se ji je vrnila jasnejša zavest, obrnila se je, letela po prstih... Saj ni letela. Zdelo se ji je, da se stopnice dvigajo, dvigajo in jo pogrezajo vedno globlje. Mahoma je stala na dvorišču. Vseokrog je ležala tema. Pes je zarenčal, a jo je spoznal, nato je bilo tiho. Tilda je stala sredi velikega, črnega prostora, sredi tihote in praznine in

NASH, JOHN: PARNIKI

ni vedela, kaj naj stori... Pogledala je v temno poslopje. Vsa okna so bila črna, mrtva, le okno njene sobe se je svetilo.

Zavedala se je, da ima otroka v naročju. V tistem hipu je nehal njen strah in tisti drugi človek, ki je narekoval njenim rokam nerazumljiva dejanja. Sredi teme, kjer ni nihče videl, se je v istem trenutku porodilo v nji usmiljenje do bitja, ki ga je držala v naročju. Bilo je tako revno in povrh še z bridkimi ranami obdano. Čutila se je krivo pred njim.

Opravičiti se je hotela. Popraviti je hotela vsaj drobec tega, kar mu je storila. Stopila je k vodnjaku. Odvila je dete in spustila vodo na njegovo borno telesce. Tako ga je okopala sredi noči, trepetajoča, šepetajoča še nji neumljive besede. Ali so bile uspa-vanka, ali togo pomilovanje? Zavila ga je znova in postala. Tuje, daljne predstave so plavale mimo njenih duševnih oči. Spomnila se je, da je imel otrok dušo. Bila je pozabila

na to. Hotela se je oprati vsaj ene krivde. Razgalila je otrokovo glavo in jo položila pod curek vode.

»Krstim te v imenu Boga Očeta in Sina in svetega Duha, amen!«

To dejanje ji je neznano olajšalo srce. Vrnila se ji je mrzla zavest. Tisto, kar je moralo zdajci priti, ni bilo tako strahotno; zdelo se ji je povsem naravno, neizogibno.

Poiskala je v lopi lopato in stopila iz dvorišča skozi vegasta vrata na vrt; tipaje je prišla do živega plota. Tam je izkopala za svojega otroka grob, ga položila vanj in pomolila očenaš. Nato ga je z mrzličnimi rokami zagrebla in prst zateptala z nogami...

Bila je do smrti utrujena. Sled je bil izbrisan, le nase ni mislila. Taka ni smela srečati nikogar, ne stopiti v svojo sobo. Umila se je v veži in splezala v podstrešje, kjer se je sušila obleka. Tam se je preoblekla. Ko je hlad ovijal njeno potno telo, je občutila,

kakor da je z umazano, omadeževano obleko vrgla raz sebe vse. Olajšana, s trdnimi koraki je šla proti svoji sobici.

Pod stropom je gorela luč. Na postelji je ležal debeli človek. Njen pogled je bil samozavesten, sovražen. Občutila je v svojem telesu nekaj, kakor da se led raztaplja okrog njenega srca in jo potresa v neprestanem drobnem drgetu.

»Gospodična, kje ste bila?«

Prišel ji je na pot, ko ga je potrebovala najmanj. On, ki je tudi kriv njene nesreče, trpljenja in zločina. Udarila bi ga bila v tolsta lica. Njene oči so zablisknile.

»Ali sem Vam odgovorna? Kaj pa Vi delate v moji sobi?«

Pogledala ga je v dno zenic. Prsti so se ji krčevito stiskali. Planila bi bila nanj, in ga davila, davila. Izbičana od bolečin in od strahu, od groze, od vsega, vsega, kar se je z njo tiste noči zgodilo, je bila pripravljena na vse. Vendar se je premagovala, čutila je, da krvavi notranjost in padajo kaplje krvi boleče, zveneče skozi njo.

S stisnjenimi zobmi je odgovorila: »Komu sem odgovorna, kje sem bila?«

»Poberite se iz moje sobe! Poberite se!«

»Ne,« sta goreli v tujcu strast in trma. Prijel jo je za roko in jo s silo potegnil k sebi. »Jaz nisem slabši kot drugi...«

V tem človeku Tilda nikoli ni videla očeta svojega otroka, ki ga je pred uro rodila in zadavila. Gnusobo nasilja je videla v njem. Zasovražila ga je že isti hip, ko je prvo noč dobil Dolfovo pismo pri nji, ga bral in se norčeval. Oskrunil je njeno življenje. Vendar se ga je bala. Tako se vsi bojimo zlih ljudi. V tem trenutku Tilda ni bila več Tilda. V plamenu je planilo iz nje. Požar je divjal v njeni duši, v njenem telesu, zdaj je odprla plamenom prosto pot. Hotela se je maščevati nad tem človekom za otroka, za strah, za sramoto, za umor, za vse, vse... Planila mu je divje v lase, na prsi, bila ga je v obraz, grizla ga je za roke, s katerimi se je branil. Vpila je: »Vi, satan! Pojdite proč! Ne maram vas, ne maram nikogar! Vi, satan, satan, satan!«

V svoji razburjenosti bi se bila skoraj izdala. Debeluh ni utegnil poslušati njenih besed, ki so odmevale po hiši. Bil je prepadel, moral se je braniti, sicer bi ga bila v svoji divji besnosti oslepila in ubila. Ubežal je iz sobe, letel po hodniku in kričal:

»Ženska je zblaznela...« Tilda je letela za njim...

Preden se je Tilda iz svoje besnosti docela zavedela, je stala sestra v srajco in spodnjico oblečena pred njo in jo je tiščala za roko. Krčmar je gledal z okrvavljenimi očmi in se čudil. Tilda pa se je še vedno hotela iztrgati: »Vi, satan, satan!«

3.

Proti koncu avgusta se je dvignil od juga na jasno nebo oblak v podobi deklice. Ta je imela lase razpletene, v smrtnem strahu so se dvigale njene roke. Bežala je na sever, brez prestanka na sever. Za njo so se rodili izza obzorja sivi psi z dolgimi gobci in velikimi tacami. Namnožili so se, ni bilo mogoče več razločiti ne gobcev ne tac. Bežali so na sever, za devico, padali po nji, jo grizli in trgali. Ona se je izmotavala iz besne gmote in bežala, bežala...

Deževati je začelo z dolgimi curki. Brez prestanka. Psi so leteli nizko, da je bilo v zamolklem štropotanju dežja slišati njihovo lajanje, kakor da se vrši lov, od jutra do večera neskončni lov.

Tilda je ves dan, od zarje do večera, gledala v belo devico, v preganjajoče pse, v štropotajoči dež, v sivo, turobno ozračje. Vse ji je pronicalo v dušo in jo navdajalo s plahostjo. Zdelo se ji je, da je ona devica z razpletenimi kitami, ki beži pred psi, a oni jo grabijo za pete, za meče, jo trgajo v pekoči bolečini. Čutila je udarce dežja kot udarce bičev na srce, slišala je lajež psov, neprestani lajež psov. Še zvečer, še v spanje, v strahotne sanje.

Po polnoči se je prebudila. Bila je bolj izmučena nego prej. Dvignila se je in napravila. Pogledala se je v zrcalo in se nasmehnila. Bila je zatrdno odločena; morala je nekaj storiti.

Odprla je okno. Deževalo je še zmeraj. Daleč nad strehami je sijala luč. V ostrem stožcu je padala njena svetloba na nebo.

Tilda se je sesedla, kakor da se je preganjana od psov, mokra in zasopla rešila v svojo sobo. Strašen beg... Od tistega groznega dne nič drugega kot beg. Ne beg pred ljudmi. Saj ljudje ničesar vedeli niso; še slutili niso. Razburljiv nastop z debelim človekom je nehote pomagal zakriti vse. Ostala je v postelji ves naslednji dan in vso naslednjo noč. Nihče ni vprašal po nji. Še

sestra ni prodirala s pogledom vanjo, čemu je tako bleda, tako tožna, raztresena, plašna, kot da se senc boji.

Le k Olgi je stopila. Obstala je za vrati. Ta jo je pogledala v dno oči.

»Ali se je... zgodilo?...«

Prikimala je. Saj ni vedela, po kaj je prišla k nji. Molčali sta za minuto časa obe.

»Kje je otrok?«

Tilda je molčala ko grob.

»Ali mi ne zaupaš?«

Olga je imela take oči in tak glas, da se je Tilda zdrznila.

»Na našem vrtu ob živem plotu.«

»Psi ga bodo izvohali...«

V Tildi je ves čas igral neznan strah in ji tresel drobovje v tako drobnih tresljajih, da je občutila mrzlico.

»Kam naj ga denem?«

»To naj ti jaz povem?«

Tilda je občutila sovraštvo do Olge. Bila je edina, ki je znala za njeno skrivnost. Na Olginih ustnicah, v njenih očeh je igralo zmagovalstvo, pomešano s tihim zaničevanjem in mrznjo...

Od tistega dne Tilda ni imela več miru. Venomer se je bala, da bo izdana. Mir, ki ga je občutila nekaj dni po dejanju, se je umaknil bolealnemu prepričanju, da bo vse prišlo na dan. Noč in dan jo je neusmiljeno in trpko preganjala ta zavest. Pred slednjim tujcem, ki jo je premeril s prodirnim pogledom, se je stresnila. Vsak ropot v hiši jo je vznemiril. Če sta dva človeka govorila na cesti, je trepetala. Prišepetavanje je vzbujalo sum. Kadar je lajal pes, se ji je vznemirilo srce. Zvečer je ležala in prisluškovala, dokler ni vse potihnilo v hiši. V sanjah je videla roke, neštnevilne roké, ki so jo grabile, tehtale na svojih prstih. Od nekje je prihajal krohot... Planila je iz spanja. Bilo je že jutro; na hodniku se je bogve čemu smejal krčmar.

Vsako jutro je pogledala skozi okno v vrt. Slednji hip se je iz kuhinje, iz pivske sobe ozrla po vrtnih vratih. Nekoč so spustili z verige psa. Bežal je naravnost med vrtno grede. Vohal je, se ustavil ob plotu in začel razkopavati zemljo.

»Pojdi!« je vpila Tilda in ga vsa rdeča, razburjena podila iz vrta. Pes je renčal.

Zvečer je Tilda svojo bojazen razodela Olgi.

»Zaprli te bodo. Postavili te bodo pred sodnike.«

Olga je bila mrzla.

Tilda je zajokala. Ne radi trpljenja v ječi, ki ga še ni poznala, radi sramote, ki jo je čakala.

»Tiho, tiho!« je Olga gladila njene lase. Njene oči so naporno strmele preko njene glave v neznano točko. »Porotniki detomorilke oprostijo.«

Tilde strah ni popustil. Izbičal jo je do blaznosti. Ni mogla več prestajati strašne nevidne gonje. Ne Olginih oči, ki so venomer tiho grozile, ne njenih besed, ki so nemo grozo oči podčrtale v glasu; ta je bil kačjemu sikanju sličen. »Ob živem plotu, a? Ali je bolje v ječi, če mene ne maraš?...« Tega Tilda ni mogla prenašati več.

Izmislila si je rešitev. Prav istega dne, koncem avgusta, ko so sivi psi neprestano leteli od juga na sever in je dež bičal duše. Sredi sivega mraka se ji je posvetilo, kakor da je v trdi temi in v viharju uzrla rešilno lučko.

»Tako naredim,« je dahnila pri sebi.

»Tako naredim,« je ponovila, ko je iste noči po polnoči stojé ob oknu gledala v dež in v stožčasto svetlobo svetiljke, ki je sijala na oblake.

Zaprta je okno. Pogledala je na uro. Nad hišami se je odlomil jekleni glas cerkvene ure in ostro udaril v noč. Stresnilo jo je do mozga. Treba je bilo hiteti, hiteti...

Pograbila je cunje, nekaj dragih spominov, drobnarij, in jih zmašila v culo. To brašno je vrgla pod posteljo in tiho odprla vrata na hodnik. Trepetala je. Stopala je tatinsko mimo vseh vrat. Bala se je, da se bodo katera vrata zdaj zdaj odprla, nekdo bo stopil na hodnik in spoznal njen namen. Ta misel jo je napolnila s tako plahostjo, da je naredila vso ostalo pot v omotici, ni vedela, kdaj.

Stopila je v vrt. Vse okrog je ležala tema, gost dež je padal na grede in bičal zelenjad. Z medlo električno svetiljko je posvetila na mokri steptani grob deteta... Pes je tulil in zavijal v noč...

Po preteku pol ure je Tilda znova stala na dvorišču. V prvem nadstropju je krčmar odprl okno in zavpil: »Marš, sultan! Tiho!«

Tilda je bila počenila za vodnjak. Groza, ki jo je tiščala za vrat, se je umaknila strahu, da je ne bi našli... Okno se je zaprlo, pes je ječal pritaženo, glasno zacviliti se ni upal.

Dež je padal vse huje. Cepetal je v vetru, ki ga je gnal kot bi velikanske mokre

perotnice valov vzplahutavale nad zemljo. Tilda ni čutila svojega bremena ne duše ne nog. Njene oči so prodirale skozi curke komaj vidnega dežja, skozi črni mrak. Kopala se je v grozi, v strahu, ki se je zgrnil nad njo. Zamislila si je bila nekaj grozanskega, strašnega. Tudi to se je moralo dopolniti. Nato je konec vsega.

Njene misli so letele na perotih, njena groza na perotih, njen strah na perotih. Telesa ni čutila, občutek ostude radi bremena je izginil, le plaval je, da pride do cilja neopaženo, da najde pot nazaj...

Ko je Tilda znova stala v svoji sobi, je pogledala skozi okno. Še je deževalo, še so polzele kaplje po šipah, še je nad strehami gorela luč in se zibala v vetru. Vidne so bile strehe, same strehe. Za strehami, v daljavi, na pobočju hriba je stal Bobovčev hlev. V poletju so zapirali vanj živino, zdajci je bil prazen, le seno in slama sta bila shranjena pod njegovo streho. Tilda je upirala oči, iskala je breg in hlev. Skozi neprodno temo ni opazila ničesar.

Preoblekla se je in zabrisala vse sledove mokrote s sebe. Znova je stopila do okna in gledala skozi šipe. Minute so tekale počasi. Slednja minuta — ura neznosne muke. Tisto, česar je pričakovala, ni hotelo priti. Od hipa do hipa bolj se je zavedala, da bo še slabše, če ne pride, česar čaka, še strašnejše. Občutila je, kakor da se gore podirajo nanjo. Skozi okno je zijala tema...

Od nestrpnosti je cepetala, plakala v duši in rjovela v srcu. Mislila je, da v tistih hipih znori. Že je hotela leteti znova po stopnicah, na cesto, preden neha deževati, preden mine noč, ko se je nenadoma zasvetilo nad hišami, na pobočju... Sprva je bila vidna le iskra, nenadoma je zažarela močna luč, ki je prihajala iz notranjosti poslopja nekje. Luč se je razgorela, plameni so švignili skozi streho, se valili po slemenu in obsvetljevali vse stene... Nastal je kres, ki je prasketal, požiral v divjem zagonu vse, plesal in pel...

Tildo je to tako prevzelo, da bi bila glasno vzkriknila in padla na tla. V tem ognju je gorel njen strah, se je rušila vsa njena preteklost. Verjela je, da čista, olepšana vstaja iz tega ognja.

Nenadoma se je zavedela. Skrila se je v posteljo, se zagrnila čez glavo in trdô zamižala. Poslušnila je s pridržano sapo, če se bo kaj zganilo v hiši. Dež je tolkel na okna,

pes je začel zavijati. Nenadoma je bil slišen glas roga, ki jo je rezal do mozga. Ognjegasci... Rada bi se bila dvignila in pogledala skozi okno. Ni se upala. Slišala je, kako je nekdo trkal na hišna vrata... Drugi je letel bos po hodniku, po stopnicah in izginil... Mimo hiš je drdral voz... Znova je bilo vse tiho, mirno, le dež je trkal na okna, le pes je cvilil.

Tilda je mižala, da so jo bolele veke. V tem mižanju bi bila rada odvrnila od sebe vse, pozabila vse. Spomnila se je na Olgo, ubila je misel nanjo. V duhu je videla v oblaku preko neba bežečo devico in pse... Zdaj zdaj se je skozi noč prebudil jekleni glas cerkvene ure...

Slednjič, slednjič... Vežna vrata so se odprla, nekdo je vstopil. Tilda se je dvignila. Pogledala je na uro. Še je bil čas. V trenutku je bila oblečena. Stopila je do okna. Nad hišami v bregu je žarelo slepo oko umirajočega ognja.

Tilda je vzela culo izpod postelje, se še enkrat ozrla po sobi in stopila na hodnik. Tišje so bile njene stopinje kot zadrževano dihanje njenih prsi. Stopila je do vrat krčmarjeve spalnice. Nekdo se je težko sopé spravljal v posteljo. Slišala je sestro, ki je vprašala:

»Ali je vse zgorelo?«

»Niti enega bruna ni bilo mogoče rešiti.«

»Kdo je zažgal?«

»Kak potep, ki je prenočeval v senu, nato je pobegnil...«

Tilda je stopila iz hiše. Deževati je ponehavalo, nikogar ni bilo na ulici. Skozi bežeče oblake, skozi sivi mrak dežja je pričel prodirati dan, redčil temo in se v medlem svitu oprijemal hišnih sten.

Pred pošto je stal avtobus. Manjkalo je nekaj minut do odhoda. V vozu je sedelo nekaj čemernih, dremajočih potnikov. Tilda je sedla na žametno blazino. Prestrašila se je, ko so se vzmeti vdale pod njo. Mislila je, da se pogreza v prepad.

Vse je bilo že pripravljeno. Motor je ropotal in stresal voz, premaknil se ni. Zadnja minuta je bila za Tildo strašna. Rada bi se bila že odtrgala z mesta, brzela v nepoznani svet, kjer ne bo spominov na vse, kar je doživela... Nekdo je klical šoferju: »Počakajte...« Tildi je zastalo srce. Bila je prepričana, da so opazili njen zločin, njen beg; zdaj hité, da jo primejo, preden ubeži.

Tako burno ji je tolklo srce, da se je stisnila za prsi; ni jih umirila. Vstopila je upehana ženska in sedla na blazino. Nekoga je pozdravljala skozi okno. Ob vozu je stala Olga, zrla v vstopivšo žensko, kazala zobe, govorila, pozdravljala... »Moj Bog, moj Bog,« je ječala Tilda. »Ona, ona!« Hotela je obrniti glavo proč, da bi je Olga ne videla, ne spoznala. V tistem hipu jo je ženska uzrla, razširila oči, odprla usta, zdelo se je, da bo planila v voz in jo zgrabila za lase: »Ti, ti; hotela si ubežati...« Avtobus se je pričel pomikati, vrata so bila zaprta. Tilda je videla le velike oči, odprta usta, ki so brez besede in prepadle ostale v dežju, v medli svetlobi nastajajočega jutra...

Tilda se je zakrohotala v srcu. Imela je občutek, da je ubežala peklenskemu ognju. (Dalje)

ROŽE POTONIKE

JOŽE POGAČNIK

V dolinah palestinskih bilo je nekje, kjer vsaka pot za Jezusom, za bratom, gre. Na teh stezah je plaha duša za menoj prišla, v solzah golčala, da na potih teh se ne spozna in da Gospoda Jezusa že davno, davno ni več srečala.

(Tako je menda roži, ko se razcvete, tako je menda srcu, ko v ljubezen gre, tako je skozi moje duše orgle šló, ko sem ta plamen plah zastrl z dlanjo pred sapami in vedel sem, kako te roke sklonjene nad žalostmi od Jezusa so bile blagoslovljene močno, močno.)

Razgrnil sem pred dušo božji zemljevid, razkazal pota križema, navzdol, navpik, povedal sem, kje danes se mudi Gospod in kruha sem odlomil ji za trudno pot.

Potem — saj ni bilo več v Palestini, to je bilo nekje med domačini: prišel je mimo brat, — je Judež bil? — zavil je čudno ustne... Da, posmeh! In grd kako in žgoč kot plamen živ: kot da sem storil le otročji greh, tako nespametno...

Za oglom tam za župno cerkvijo sva z bratom Jezusom se srečala. Tako je takrat veder bil v obraz. (Prišel je že prek rosnega polja, takrat je prvi petek bil pri nas!) — »Tako je prav,« sem del. »Bog plačaj, brat! Ljubezen prava je, če krvavi, če Tebe gre na božji vrt iskat, pa znajde sama se med Judeži...«

VEČERNA POTA

JOŽE POGAČNIK

Snežena pot.
Lahnó navkreber in na vzhod.
Prva obla zvezda se je vžgala
pod temneči božji svod.

Izza hrbta mojega
kot plamen nem
škrlatna zarja pala je čez sneg:
rahla senca pred menoj
hiti v večni breg. —
Ah, naravnost v senco svojo grem,
ves sneg pred mano krvavi;
kot da nazaj v globel želi,
korak gladak polzi, polzi...

Kako je težko to telo
in ta naš čas!
Pa oj, kako je tam vsa svetla
težka zvezda pod nočjo. —
V snegu gledam svoj obraz...

TRUDNOST

VITAL VODUSEK

Majhna leščerba
v majhnih rokah mrli,
plašno, boječče,
kot da se dete budi.
Roka je trda,
kot da že voščeni.

Moja ljubezen
šla je do konca sveta,
tvoje milosti
ni si izromala.
Zdaj jo pokopljem,
saj gre grob le do dna.

Pesem kot lučca
ti je mrlela doslej.
Šla je z ljubeznijo,
zdaj ne ve več naprej — — —

MATI

FRANCE BEVK

4.

Tildi se je sanjalo:

Stala je pod visokim drevesom, kamor je bila pribežala v nevihti pred dežjem in strelami. Izpod neba se je spuščal velik črn oblak kot na vrh pritrjena vreča in obstal pred njo. Iz oblaka je stopil Dolfi, oblečen v novo, sivo obleko, v gumbnici je nosil belo cvetico. Prijel je Tildo za roko in dejal: »Pojdi z menoj!« Deževalo je brez prestanka; ni stopila rada izpod drevesa, a morala je iti. Zdaj zdaj je skliznila noga, drobne deževne kaplje so se ji nabirale po rokah in se odcejale za rokav; tudi za vrat ji je curljala voda. Po poti je dejala: »Dolfi, ti si jezen!« Dolfi je zanikal, ozrl se ni. Imel je velike ustnice. »Zakaj ima taka usta,« je pomislila. In mu je dejala: »Dolfi, ti si žalosten«. Razhudil se je: »Pa zakaj bi bil žalosten?« Zdajci se je užalostila še ona: »Čemu kričiš? Saj ti nič hudega nisem rekla.« Čez nekaj časa je znova spregovorila: »Če ne boš nič bolj hud in žalosten, ti bom nekaj povedala«. Ne da bi okrenil glavo, je dejal Dolfi: »Saj vem, kaj...« A ona začudena: »Kako veš? Če veš, povej!« Dolfi ni odprl ust, a mu je ona v očeh brala, da ve za njeno skrivnost. Povesila je glavo. Nato je začela pripovedovati, da je slišala neke noči prepir in jok skozi steno. Mož in žena sta se v bolečini in očitkih davila, ker nista imela otrok in sta se brez potomcev bližala smrti. Trpela sta v strašnem občutku, da se dela noč in nikoli več ne bo dne. »Otroka imeti je bogastvo!« je vzkliknila Tilda. Ta vzklik ni prihajal toliko iz njenega notranjega prepričanja, kolikor iz želje, da Dolfi prepriča. On je ni hotel poslušati. — Prišla sta do vode, ki je tekla sredi travnikov tako ozka ko trak, še ožja. »Počakaj,« je dejal Dolfi in skočil čez vodo. Ko je skočil, se je voda na mah tako razširila, da se je Tilda ni več upala preskočiti. »Kako naj grem za teboj?« je vprašala. »Skoči, poskoči!« se je rogal Dolfi. »Saj ne morem. Pridi sem!« je vzkliknila ona. Voda je bila čimdalje širja. On pa v smehu: »Saj tudi jaz ne morem.« In je bil drugi breg tako daleč, da je Tildo komaj dosegel glas. Zavpila je: »Kam naj denem otroka?« Dolfi je bil že čisto majhen, glas

ga ni več dosegel. Videla je roko, s katero je pokazal na vodo. Tilda se je v joku zgrudila.

Prebudila se je. Ležala je ob postelji, čelo jo je bolelo. Prsi so burno utripale, lica so bila solzna. Ni se mogla zavedati, kje je. Sprva se ji je zazdelo, da leži v svoji sobi v trgu in bo Justina vsak hip potrkala na vrata. Nato se je trg odmaknil daleč od nje. Spomnila se je na divje ropotanje motorja, na ozke, vijugaste doline... Mesece sreče so ležali vmes, tiste čudne, tesne sreče, ko se človek ob belem dnevu boji, da ne nastane noč in ne zagrne vsega.

Tilda se je dvignila, si obrisala solze in vzela v roke listič; na njem je bilo zapisano: »Jutri odpotujem. Dolfi.« Te tri besede so povedale vse. Želel je, naj ne pride k parniku, obljubljal, da ji bo mnogo pisal, vsak dan, da se bo kmalu vrnil. Čutila je, da bo pisal le dva pozdrava, vrnil pa se ne bo nikoli več.

In ona mu ni še povedala vsega. Ni mu razodela tistega, kar jo je vse mesece sreče tako težilo. Vedela je, da je vse bral v njenih očeh že prvi hip. Le rahlo je zablistnilo v njegovem pogledu, nato je vse shranil vase in se potuhnil. Kakor da pričakuje, da mu ona pove. On pač ne more vedeti ne slutiti, kako je nji to težko. Ranjen je v srcu in beži od nje, proč od nje...

Bila je še zgodnja ura. »Počakala bom na pomolu,« si je dejala. V njeno zavest so planile sanje, ki so jo vznemirile. »Mislila sem dolgo v noč, pa se mi je sanjalo,« je pomislila.

Ulice so bile prazne. Na pomolu še ni bilo ljudi. Morje je ležalo mirno do sive daljine, v bežnih presledkih je rahlo pljusnilo ob obal. Iz dimnikov parnika se je kadilo. Pomorščaki so urejali krov, peli in žvižgali.

Tilda je hodila po pomolu gori in doli. Nekaj grenkega jo je stisnilo v srcu, kakor da se polovica njenega telesa z bolečino trga iz nje. Imela je občutek, da bo nekaj izgubila, a je bilo neizbežno, da je moralo priti. To je čutila že v besedah, pogledih, dotikih od tistega dne...

Njene misli so se z jekom prelomile. Kakor človek, ki si živo domišlja, da je zletel v prepad in občuti fizično bolečino groze, tako se je Tilda zgrozila in se stisnila v ramenih. Skozi grenko slutnjo njenih sanj, skozi stisnjene trepalnice, na katerih je visela solza, je videla podobe preteklosti.

Ne več tiste podobe, pred katerimi je bežala iz trga, tudi ne podobe svoje službe, ki je bila vsakdanja, lagodna in bi se ji med štirimi stenami nič nenavadnega ne moglo pripetiti.

Pred svojimi duševnimi očmi je uzrla kino. Pisane reklamne table ob vhodu in rdeče luči. Tilda je vstopila v žarko toploto. Predstava jo je spominjala na roman, ki ga je svoj čas toliko brala in ga nato zagnala v ogenj. Isto dejanje, le bolj resnično, brez lepih, izumetničenih besed. Bilo je vse laže umljivo, zato je bolj vplivalo na njeno dušo. Zavilo jo je v omamo. Ni videla glav pred seboj, ni slišala godbe... Na platnu je videla mladeniča, ki je dvignil dekle iz greha in jo peljal sreči nasproti, odpuščanju nasproti.

Prej tega ni več verjela. Pa že mora biti v resnici tako. Za Tildo v tistem hipu igravci niso bili igravci, bili so življenje, ki jo je objelo s tako silo, da se je sključila in zajejala. Občutila je, kakor da se je z muko rodilo v njeni duši nekaj novega, novemu življenju podobnega.

Spomnila se je na Dolfi. Ves čas, ko je bivala v mestu, se je dan za dnem pogosto spomnila nanj, vsak dan. Zdaj zdaj je mislila, da bo splaval iz množice in stopil pred njo: »Tilda!« Veselila se je tega trenutka in se ga je bala. Naslov je bila že pozabila. Tudi bi se mu ne bila upala pisati. Med njima je ležal prepad, to je Tilda globoko občutila. Kljub temu ga je iskala z očmi. Tisoče ljudi je šlo mimo nje, njega ni bilo.

Iz filma se je nenadoma živo posvetil spomin nanj. Stopil je s platna in sedel poleg nje. Med predstavo je to čutila. Stolica poleg nje je bila prej prazna, zdajci je sedel nekdo na nji. Ni se upala ozreti. Čutila je, kako je položil svojo roko rahlo na njeno. Tedaj se je ozrla. Iz mraka ji je zasijal Dolfi obraz. Tako se je prestrašila, kakor da je zagledala mrliča ob sebi. Tedaj je film ugasnil, zago-rela je luč, poleg nje je sedel Dolfi.

»Videl sem te, zato sem prisedel.«

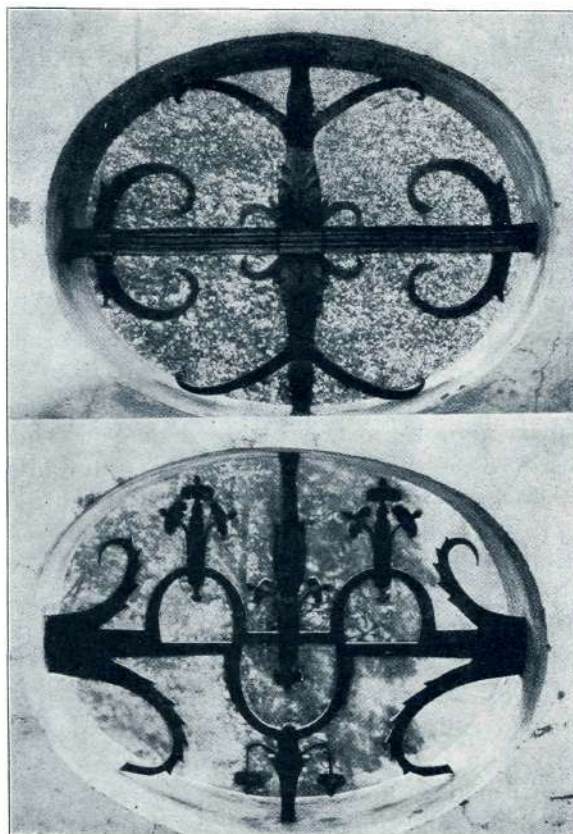
Tilda ni vedela, kaj govori. Imela je solze v očeh. Izgovarjala se je, da jo je ganil film. »Saj tako dobrih mladeničev ni.«

»Zakaj bi jih ne bilo?« jo je vprašal Dolfi.

»Kako lepa in gosposka si postala.«

Tildi je laskalo, da je zardela.

Živela je svojo prvo, edino ljubezen. Po mesecih trudnega, blaznega trpljenja, je znova vstal človek pred njo, ki ga z junaki

JOŽEF PLEČNIK:
KOVANE MREŽE NA HRADČANIH V PRAGI

v romanih in filmih še primerjati ni mogla. Bil ji je več. Ob slednji njegovi besedi ji je drgetalo srce. Občutila je slast ljubečega poljuba. Prvega poljuba, ki ga je tudi ona dala. V prejšnjih dneh zablode je le včasih pomislila na Boga; radi greha se je ogibala misli nanj. Zdajci ji je bila misel na Boga uteha. Ni napravila globokih računov s svojo dušo, le občutila je, da se je dvignila nad prejšnje življenje.

Na Dolfu je bilo kljub njegovi ljubeči modrosti, ki ga je vsega obdajala, nekaj zagonetnega. V dnu njegovih globokih oči je gorelo, a plamenov ni bilo mogoče razbrati. Nikoli ji ni povedal, kje dela, nikdar ji ni razodel, kod hodi. Če ga je izpraševala, je odgovarjal kratko in sukal pogovor v drugo smer. O bodočnosti ni govoril. Tilda se je pogosto spomnila na prvo pismo, ki ga ji je bil Dolfi pisal. Preteklost je tako grenko lepila na njem, da se ga je le z bridkostjo spominjala.

Nekoč je dejala: »V tistem pismu si dejal, da si je treba urediti življenje...«

Iz dolgega pogleda je zrasel odgovor: »Vstopim v drugo službo, nato se poročiva...«

»Tako rada bi živela mirno, lepo in čisto življenje!«

»Ali dozda nisi živela čisto?« je Tildo presunil ostri pogled.

Zastala ji je beseda. Njena preteklost je bridko stopila med njo in med Dolfi.

»Pisal si,« mu je dejala, »da je človek, ki si ne zna urediti življenja, žival, in le radi tega greši...«

Bog je stopil pred njo, med njeno sedanjost in preteklost, a bil je drugačen nego prej. Ni se več smehljal, ker se je dvignila iz zločina v višino čiste ljubezni. Stal je pred njo resen; okrvavljeno dete je ležalo na njegovih dlanéh, obraz se mu je mračil. To je bil njen neporavnani račun. In ona je mislila, da je v ognju zgorel.

Pekla jo je vest. V cerkvi se ni upala dvigniti obraza, da ne uzre srda božjega. Nikomur ni zaupala skrivnosti. V najslajših trenutkih jo je morila bojazen, da pride vse na dan in podere upe njenega novega življenja. Ali je ni Bog že obsodil ali ji odpustil?

Občutila je željo, da se komu spove. Že se je hotela nekega večera nagniti na Dolfovo ramo, zaplakati iz teže svojega srca in mu povedati vse. Občutila je, da je dolžna to storiti. Radi molka se je zavedela globoke krivde pred njim. Beseda je okamenela na njenih ustnicah...

V duševni skrušenosti, radi katere ji je oslabela volja, v zavesti krivde pred mladeničem in v želji, da bi krivdo poravnala, v veri, da bo potem najtežjo in najglobokejšo skrivnost najlažje razodela, se je Dolfu brez odpora vdala. Nato je zaplakala. S solzami je mogla razodeti le zgodbo noči, ko je letela po hodniku med odpirajočimi se žreli vrat, ki so jo slednjič požrla. V mrzlem začudenju Dolfovega pogleda so otrpnile vse ostale besede. Tiščale so jo v prsih vse dni, otajale se niso.

Od tistega dne je Tilda nihala med srečo in med boleznim občutkom, ki je bil podoben slutnji pred polomom. Zdaj se je zdela Dolfu vsa majhna, polna krivde, še bolj ga je objela nerazrešna skrivnost, v njegovih očeh je osteklenela neka tajna misel. Tildi se je zdelo, da je ves s trnjevim plotom obdan. Bolečini njene prejšnje skrivnosti se je pridružila nova skrivnost, ki bi mu jo

morala razodeti. Dopovedovala mu je s pogledi, on ni razumel. Nenadoma je občutila, da visi ko breme na njegovih ramenih in da bi se je on rad otresel.

Ni se začudila, ko ji je povedal: »Zapustil sem službo in grem drugam.« Le Dolfi se je začudil, da ona ni zajokala. Jokala je v srcu. Kolena so se ji šibila. »Kdaj pojdeš?« ga je vprašala. A on: »Čez tri dni.« Tudi temu se ni začudila. »Vrnem se,« je dejal. Vedela je, da se ne vrne več, da ji govori le v tolažbo.

Kljub temu je občutila, da mu mora povedati, kar mu je do zdaj zamolčala. Svojo preteklost in tisto, o čemer je bledla zadnjo noč v sanjah. Stopil bo iz jasnega, pomladnega jutra, bled, a sijoč, in mu bo povedala. Pritisnil jo bo nase, ljubša mu bo kot prej. Ne bo ostal radi tega pri nji, tudi povrnil se ne bo, a dvoje njenih skrivnosti bo visoko gorelo v njegovem spominu. Prva skrivnost, da se je dvignila ob njem, druga skrivnost, da mu bo rodila otroka in sama ostala sredi tujega mesta, a se ne pritožuje radi tega.

Parni stroji so začeli stresati trup ladje. Gost, črn dim se je dvigal in obvisel ko sajast oblak nad pomolom. Prihajali so ljudje. Peš, v kočijah, z avtomobili... Vstopali so na mostiček in se dvigali ob ladjini steni na krov. Brlizg piščalke je naznanil, da je do odhoda še četrť ure...

Dolfi še ni bilo. Tilda je postala nestrpna. Vse besede je bila pripravila, zdajci jih je znova izgubila. Saj še za pozdrav ne bo časa. Zadrgnilo se je v njenih prsih s tako silo, da je težko sople.

»Morda ostane,« je pomislila. Misel je bila malo verjetna. Parnik je znova zabrlizgal. Še pet minut.

Pridrdrala je kočija, iz kočije je skočil Dolfi. Postrežček je popadel kovčeg, on je plačeval kočijažu. Ko se je obrnil, je opazil Tildo.

Saj je moral vedeti, da bo prišla. Vendar se je začudil, kakor da jo je ugledal na tleh nove zemlje, kamor se je pripeljal. Dal ji je roko. »Glej,« ji je dejal, »parnik že danes odhaja«. Kakor da s tem opravičuje svoj odhod. Tilda pa se je tresla, zibala se ji je zemlja pod nogami, hiše, parnik, morje in nebo... Besede so ostale v grlu, še za pozdrav jih ni mogla zbrati.

»Gospoda, vstopite! Levante odhaja! Gospoda!«

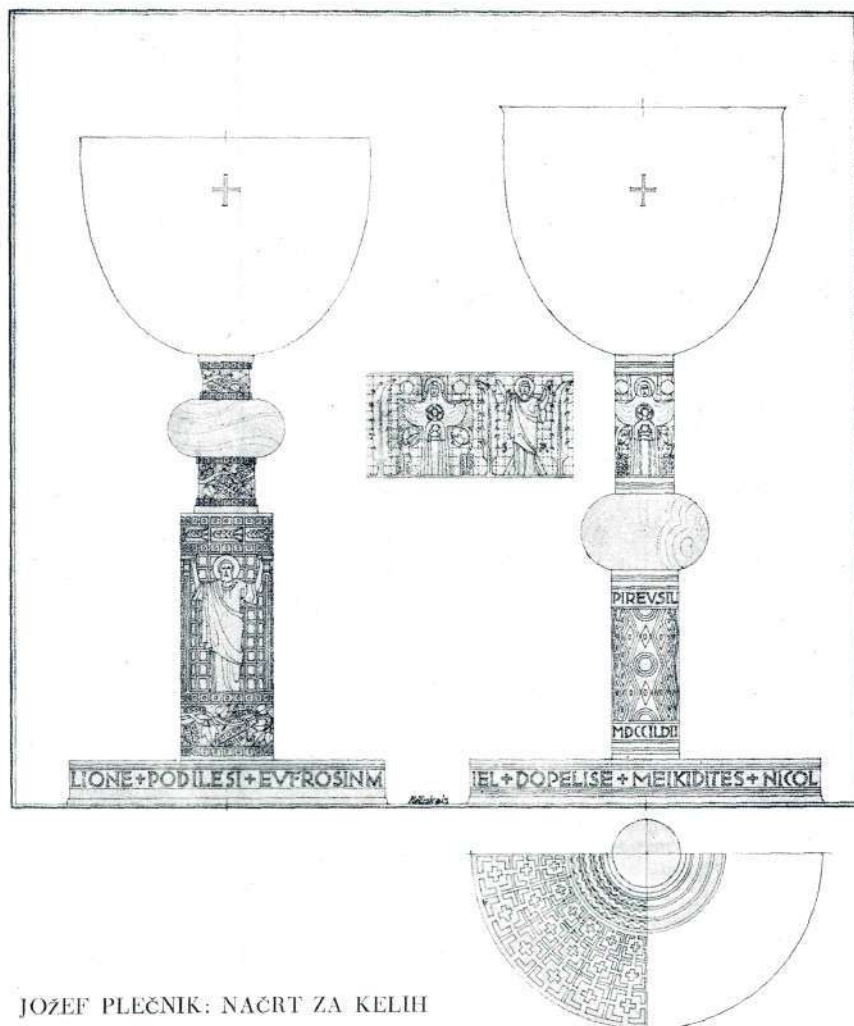
Rezek brlzig parne piščalke je trgal dušo. Dolfi se je stresnil, kakor da se je z naglim sunkom odtrgal od nečesa. Podal je Tildi roko.

»Zbogom! Bodi zdrava, pa — misli name!«

»Tudi... ti,« je stežka jecljala ona. Vse drugo je ta hip umrlo v nji, okamenelo. Gledala je kakor soha, ko se je on vzpenjal po stopnicah na ladjo in se ozrl, še, še... Mahala je z robcem, skozi motnjava solzá je jedva razločila velik, črn trup parnika.

Parnik se je pomikal od brega. Ljudje so mahali v pozdrav, postajali čimdalje manjši, tako majhni, da posameznih ni bilo mogoče razločiti. Mahali so tjavendan, dokler so se videli le še dimniki na gladini in je črn trup polagoma izginjal v sivem somraku.

Tilda je stala, stala, ko ladje že dolgo ni bilo več. Okamenela teža je ležala v njenih prsih.

JOŽEF PLEČNIK: NACRT ZA KELIH

5.

Rdečelas in pegav policijski agent je dva meseca pozneje vodil Tildo na komisariat. Poslušal je mnogo in rad, malo je govoril. Njegove dolge korake je Tilda stežka dohitevala.

Bila je lahko oblečena. Zlezla je nekam v dve gubi, na njenem obrazu sta igrala čuden nasmeh in trpka bojazen hkratu. Iz globine nekje se je užigal požar.

»Pa zakaj moram na komisariat?« je vprašala že v tretje.

»Komisar Vas kliče.«

»Kaj mi hoče?«

To vprašanje je agent hoté preslišal. Dvakrat ji je že odgovoril, da ne vé.

»Saj nisem nič storila,« je zaječala.

Spremljevalec je molčé zavil z glavne ceste v stransko ulico in poškilil, če mu Tilda sledi.

Šla je za njim ko omotična. Iz dna vseh misli in bojazni je vstajalo nekaj pekočega in sedalo v srce, v prsi, v oči, še na jezik je grenko kanilo, zgostilo slino in ulenilo kri. Bil je občutek neizogibne nesreče, ki jo človek vnaprej sluti. Ne, to ni več slutnja, to je jasen videz. Občutek, ki spreleti človeka, nad katerim se že posiplje hiša. Še stoji, a bo v naslednjem hipu mrtev. Bilo je mogoče, da Tildo kličejo na policijo iz kateregakoli vzroka, saj je nedolžnih vzrokov dovolj, a ona je izbrala prav najhujšega. Nikoli ni jasno pomislila na kazen, na ječo, na sodnijo. Ta hip, ko je drobila stopinje za dolgo-krakim rdečelascem, je stopilo pred njo vse tako živo, da se je v omotici spotaknila in skoraj padla.

Agent se je ozrl in se dobrodušno nasmehnul.

»Ali težko hodite?«

»Ne,« je odgovorila. Nato je vprašala: »Pa me ne bodo zaprli?«

»Zakaj?« je vprašal oni s pozornim pogledom. »Ali ste kaj naredili?«

Tilda se je preplašila. Zdelo se ji je, da se je napol izdala. »Ne,« je dejala zamolklo. »Kar tako... Človek nima rad opraviti s policijo.«

Hodila je ob robu pločnika, da ji je noga dvakrat zdrsnila. Ni razumela, zakaj so se ji zdeli tistega dne vsi ljudje tako zanimivi in srečni. Vsi ljudje srečni, le ona nesrečna. In še pred nekaterimi minutami, preden je potrkal ta človek na vrata, se je zdela sebi srečna. Ne radi Dolfi, ki ji ni pisal, kot je slutila. Dva pozdrava in nič več. Saj je vnaprej vedela. Mislila je kljub temu nanj. Posebej radi otroka, ki se je moral roditi. Ni več mislila, da je bogastvo imeti otroka. Oboževala ga je le radi spomina na ljubezen. Ni vedela, kam naj se obrne. Poti, ki jo je že hodila, bi ne hodila več. Žalost je padla nanjo, blaznost ji je rasla v očeh. Čakala je, da jo vržejo na cesto in bo jedla, kar bo pobrala, šla, kamor bo kazala pot.

Gospa, pri kateri je služila, je opazila njen obraz: »Kaj Vam je, Tilda?«

In tedaj se je v solzah vrgla pred njene noge, kar bi pred lastno sestro nikoli ne bila storila. Povedala ji je vse. Prosila jo je, naj je ne vrže od sebe, naj je ne pahne na cesto.

Gospa je nosila deklinski roman svoje mladosti na resnem obrazu zapisan. Razumela jo je. Ni si verjela, ko jo je bela roka dvignila in ji govorila besede poguma in tolažbe. »Ni prav; seveda... Ni prav. Ostanite pri meni, potem — se bo že uredilo... Vem, kako je — tudi jaz sem to pretrpela. Ne jokajte, Tilda!«

Jokali sta obe. Gospa iz svojega spomina, a Tilda radi njene dobrote. Občutila je, kakor da ji je vsa preteklost darovana in se nikoli zgodila ni.

Tilda je bila srečna; razen v ljubezni nikoli tako srečna v življenju. Zdaj je pomislila nesebično prvič tudi na otroka. S sramovanjem v srcu si je priznala, da je do tedaj mislila le nase...

Iz razmišljajoče sreče, iz omamnih sanj, kako se bo njeno življenje razvilo, iz misli, kako se bo Dolfi začudil, če se kdaj vrne, je padla na ulico, v žareče brezno preteklosti,

ki jo je vselej z muko odganjala in je mislila, da je že daleč, zelo daleč... Jok jo je tiščal ko voz v prsih, zajokati ni mogla.

Hiša, v kateri je bil nastanjen policijski komisariat, je imela temno, neprijazno lice. Agent je potisnil Tildo v ozko pisarno, kjer je sedel za pisalno mizo plešast uradnik s podolgovatim obrazom in se ozrl s prodirajočim pogledom po nji.

Čudno. Tilda je vso pot mislila, da bo v tistem hipu omedlela, zdajci je bila docela mirna. Morda zato, ker ji je komisar vljudno ponudil stolico, dasi svojega resnega obraza niti za hip ni omilil.

Strogi obraz jo je meril in izpraševal po osebnih podatkih. Tilda je odgovarjala spočetka mirno, kot da nič ni. Ko je plešec izpraševal natančneje o njenem življenju, o njenih službah, ljubavnih razmerjih, se ji je začela beseda zapletati, nenadoma je obstala.

Komisar se je delal, da tega ni opazil. Gledal je nekam v spise, nato je nenadoma dvignil glavo in uprl pogled v spodnji del njenega telesa.

»Gospodična, Vi boste mati.«

Tilda je gorela. Le rahlo ji je dahnilo skozi možgane, da to izpraševanje ni radi onega... Morda radi Dolfi... Z rdečico v obrazu je pritrdila.

»Kdaj bi bili morali zadnjič biti mati?«

Beseda »zadnjič« je bila poudarjena. Komisarjevo vprašanje je bilo na videz mrzlo, a naglo, sugestivno. Zdelo se je, da zahteva prav tako naglega odgovora in bi Tilda ne imela časa pomisliti.

»Saj... saj še nikoli nisem bila tako...«

Tilda je zijala. Barve so se igrale na njenem obrazu. Komisar je umaknil pogled in za minuto molčal, kakor da razmišlja nov napad. V resnici je čez trenutek vprašal počasneje, skoraj prijazno, nekako s sočutjem:

»Gospodična, Vi ste razburjeni?«

»Nekoliko.«

Znova, ko strela naglo vprašanje:

»Pa tedaj niste bili razburjeni, ko ste zadržali svoje dete?«

Tilda je padla iz ravnovesja, naredila je kretnjo, kot da se brani pred nečem in zahlipala: »Saj se še zavedala nisem.«

Komisar in dekle sta se zrla. Šele, ko je Tilda videla rahel smeh, ki je zaigral pod gubami uradnikovega obraza, je spoznala,

da se je izdala. Zdajci je bilo prepozno. Vse, kar je bilo do tiste minute skrito, se ji je režalo postoteno v obraz.

»Niste se zavedali? Morda niti ne veste, da ste otroka zakopali v vrtu?«

Tildi se je vse zamajalo pred očmi. Oprijela se je, da ni padla s stolice.

»Saj ga... nisem pokopala v vrtu...«

»Kje ste ga tedaj pokopali?«

»Ne vedo,« je dahnila v sebi in zbrala novih moči. »Saj ga nisem pokopala. Saj ga... ni bilo...«

Komisar se ni zmenil za njene besede, z ravnalom se je tolkel po dlani in ji z ostrim, odsekanim glasom, z globokim pogledom izpod namrščenih obrvi našteval nepobitne dokaze za njeno krivdo. Tilda je občutila, da se odpira brezno pred njo. Preteklost se je vrtela pred njenimi očmi...

»Otroka ste prekopali iz bojazni, da ga kdo ne najde, ne?«

Tilda je pogledala v papirje na mizi, v popisane strani, v komisarjeve roke. Vse je ginilo nekje v omotici, v motnjavi solza, v nejasnih slikah bodočnosti in plesalo plesalo...

»Kam ste ga dali? Ste ga vrgli v vodo?«

Tilda ni videla komisarja, odgovorila je vrtečemu se begu predmetov, kolobarju, ki jo je zamotaval v štreno:

»Ne vem...«

Končno je priznala vse. Nosečnost, strah, porod, umor otroka, kopel v vodnjaku in krst. Priznanje ji je olajšalo srce. Iz plesočega kroga predmetov se je znova prikazal komisar, ki je pisal, pisal, pisal.

»Kaj toliko piše?« je pomislila Tilda. Ne njega, tisto njegovo pisanje je mrzila.

»Kam ste dali otroka?«

»Ne vem.«

Zadnje skrivnosti ni hotela povedati. Te ni vedel nihče razen nje, tudi Olga ne.

»V zaporu bo časa dovolj, da razmislite o tem...«

Tilda ni razumela; trepetaje je vprašala: »Kje... Kam me boste dali?...«

Komisar ni dvignil pogleda, pisal je dalje. »Za zamrežena okna,« je trdo poudaril. »Ali zdaj razumete?«

Tilda je strahotno razširila oči, ves svet je tonil v njih...

(Dalje)

JOŽEF PLEČNIK:
VAZA NA LUEGERJEVEM SPOMENIKU NA DUNAJU
(»KARL BORROMAUS-BRUNNEN«)

MOLJI

JANEZ JALEN

Zunaj je deževalo. Matic je ležal v kamri; za kot si jo je bil izgovoril, da mu na starost, ko kolena klecajo, ne bo treba hoditi po stopnicah na vrh. In prav je zadel. Po udih mu je trgalo vréme in leta so ga težila.

Pok! je udarilo na odejo.

Ozrl se je v strop. Po mokri lisi je počasi plesala debela kaplja in iskala drobnega kamenčka v beležu, da se spusti z njega na postelj, kakor išče neokreten hrošč kakršnokoli višino, da more razpeti krila in zleteti.

Pok! je spet padla kaplja na odejo.

V hišo je prišel sin Gašper, gospodar.

»Gašper!« ga je poklical Matic.

»Kaj pa je?« je vprašal gospodar z glasom, kakor bi hotel reči: Mir mi dajte!

»Pridi in poglej!«

Gašper je pomolil že močno plešasto glavo skozi vrata: »No, kaj je?«

»Poglej!« Matic je kazal s stegnjeno roko mokro liso na stropu. Roka se je tresla in dvignjen kazalec je utripal, kakor bi Matic žugal Gašperju, oče sinu, preužitkar gospodarju.

MATI

FRANCE BEVK

8.

(Konec)

V hipu, ko je Katica izlila Tildi svojo notranjost, je prišel svetel trenutek vanjo. Upala je, da bo imela človeka, kateremu se bo v dušni stiski lahko razodevala. Preden se je to moglo začeti, je Katica šla drugam, na njeno mesto je prišla Adunka, topa ženska, ki je ves dan kakor v mrzličnih sanjah koprnela po ogorkih cigaret. Zdaj Tilda ni imela nikogar več. Ogibala se je babičinih pogledov in Adelinih besed. Nada je presedala po ves dan s svojimi sanjami o bodočem življenju z neznanim ženinom, ki je tičal radi tatvine v celici pod njo. Bila je ko otrok, ki goji v mislih nespolnjava hrepenenja in veruje vanje. Tilda se je poskusila približati Zofiji. Ta je bila mrzla. Zdelo se ji je, da jo je le gola, okostenela misel in mržnja brez srca. Katica pa je imela srce, le misliti ni znala.

Kljub vsemu se ji je približala.

»Kakšno knjigo bereš?« jo je vprašala. »Roman? Tudi jaz sem brala nekoč romane. Ali ne lažejo romani?«

»Vsi romani ne lažejo,« je odgovorila Zofija. »V nekaterih je resnica hujša ko ogenj in kri. Ali hočeš brati?«

Tilda se je sprva branila. Ni ji hotela vzeti edine knjige. Ta je dejala, da je romana že sita, a ga bere iz dolgočasje. »Mati«, je brala Tilda naslov. »To mora biti lepo.«

»Gorkij je napisal,« je pojasnila Zofija. »Ali ne poznaš Gorkega?«

Tilda se za pisatelja ni zanimala. Z odprtimi usti je poslušala Zofijo, ki ji je pripovedovala o oboževanem Maksimu, revolucionarju, ki je s pisano besedo navdušil množice. Tilda ni razumela. Le mislila si je, da mora biti to nekaj posebnega, ko so pri tem Zofiji tako žarele oči.

Ko je Tilda brala roman počasi, stran za stranjo, se je preselila v nov svet. V nekaterih trenutkih je mislila, da ni v ječi. Tu in tam je nekatere strani niso zanimala, a so jo druge objele s stoterimi nevidnimi rokami in jo stisnile za srce. Celo jokala se je. Tako je že dolgo ni ganila zapisana beseda. Zdajci se ji je zdelo, da trpi trpljenje za druge in svojega trpljenja ne čuti več. Uboga mati, pogumna mati! Le nečesa ni razumela: kako

se ti ljudje poganjajo za nekaj, gredo v nevarnosti, trpe in umirajo... Kaj je tisto... nekaj? Kakšna misel, trpeti za druge, umirati za druge, ki pridejo za nami? Ona niti zase ni mogla trpeti, niti za svojega otroka. Še do deteta, ki spi pod srcem, je neredko čutila skrito nejevoljo. Kaj pa je tebe treba bilo...

Vrnila je knjigo in se zahvalila s takim glasom, kot da jo dušijo solze.

»Kaj so res take matere na svetu?«

Zofija jo je gledala globoko. V tistem hipu je Tilda občutila nekaj globokejšega, toplejšega kakor golo misel v njenih očeh.

»So. Pa tudi taki sinovi so.«

Tilda ni slišala odgovora. V njenih prsih so zašumele besede, ki jih je hotela povedati. Stisnila se je tesneje k Zofiji, da bi nihče drugi ne slišal, in je povedala, kakor je vedela in znala, vse, kar se je bilo z njo zgodilo, kar je pretrpela. Vso izpoved. Tudi požiga ni zatajila. Izpovedala se je tako, kakor govori človek s človekom, duša z dušo. Tako kakor se je bila Katica nji izpovedala. Želela je, da se izjoče, da položi svojo glavo na Zofijine prsi in bo tudi ona jokala z njo in jo gladila po laseh.

Zofija jo je poslušala s sočutjem in razumevanjem. Blesk v njenih očeh je postal moten, vlažen. Vendar se tisto, kar je Tilda pričakovala, ni zgodilo. Nista si padli v objem, ne se razjokali. Olajšanja ni hotelo biti, voz v prsih se ni hotel razvozlati.

»Vsega je kriva človeška družba,« je spregovorila črnolaska, vzela njeno roko in ji prebiral prste, kakor da nekaj računa. »Družba ubija ljudi, kadar v krvi in znoju svojih staršev dorastejo; za revice, ki so šle za klicem narave, se nihče ne zmeni. Radi tega se rodé zločini, a zločince kaznujejo večji zločinci, katerih nihče ne kliče na odgovor. V bodoči človeški družbi tega ne bo.«

Iz Zofije je govoril razum, mržnja proti vsemu obstoječemu. Le rahla toplota srca je prehajala skozi njene prste v Tildino telo. Besede so ji kljub vsemu neznanemu dobro dele.

»Tako bi moralo biti,« je dahnila. Nenadoma je vprašala: »Pa zakaj si ti zaprta?«

»Ker sem komunistka.«

To je Tilda že slišala. Vedela je, da je nekaj prepovedanega, tudi je v svoji preprostosti vedela, da so to tisti, ki bi radi vse razdelili. Tako je Zofija tudi rekla.

»Tvoje revščine ne,« se je nasmehnila Zofija. »Tega ne razumeš.«

Tilda je pomislila. Vedela je, da je Zofija edina, ki ji je ponudila od svojega, kar si je bila kupila; mleka, mesa, čokolade.

»Vem,« je dejala. »Razumem. Taka si... kot tisti v romanu...« In se je domislila še nečesa. »Ti, zakaj k maši ne hodiš?«

»Ker ni Boga,« je odgovorila Zofija hladno.

Nekaj grenkega je prevzelo Tildo. Razumna, dobra, a ne veruje v Boga. V Tildo, v slabo, grešno Tildo se je tiste dni znova spovračal Bog. Še je držal račun pred njo, a zdajci ne več s tako strogim obrazom kot prej. Saj je začela trpeti zanj, plačevati ga z muko vseh dni in noči. Dasi ga je v megli, še nejasno doživljalo njeno srce, se je vendar preplašila, kakor v bojazni, da bo nekaj izgubila.

»Pa zakaj bi ne bilo Boga?«

»Če bi bil, odkod zlo? Nekateri ljudje mučijo, mučijo, a drugi, ki so mučeni, morajo molčati?«

»Meni je tako lahko, če mislim nanj...«

In se je spomnila na zvodnico, ki je slednji dan klicala Boga, naj s strelo ubije tiste, ki so jo spravili v ječo. In na Adelo, ki je prosila vse nagnusne bolezni za tiste, ki ovirajo njeno svobodo. In na babico... in na Nado, ki je Boga klela in molila, kakor da je hkratu njen hlapec in gospodar. Nekajkrat je pomislila, da je njen Bog drugačen od Boga teh žensk... Zdajci je vprašala Zofijo:

»Ali te verujejo v Boga?«

»Verujejo, kakor so verovale v Miklavža, nič več, nič globlje...« Gledala je skozi okno, nenadoma se je obrnila do Tilde. »Zakaj govoriva take stvari? Če bi tisti, ki delajo krivico, ne verovali vanj in mu ne zažigali kadila, bi morda tudi jaz verovala...«

Tilda je trudno mislila na vse to. Polagoma se je njena misel izgubila v drugo smer. Iz Katičine izpovedi, iz romana, iz razgovora z Zofijo, se je začelo prebujati v njeni duši nekaj skritega, začelo je rasti in jo navdajati s srčno bolečino in blaženostjo hkratu. Vprašala bi bila po duhovniku, a se je sramovala. V ječi je bila kapelica. Večkrat so jih poklicali tja. Po dvakrat na teden sta prihajali k njim dve debelušni dami od ženskega dobrodelnega društva. Nista prinašali jedil ne perila za jetnice, pač pa debelo nabožno knjigo. Z maziljenim glasom

sta čitali o življenju neke device, ki je srečno v Gospodu zaspala.

Nekatere jetnice so se topo nasmihale, druge so hlinile zanimanje in prodirno strmele v svilene obleke trebušnatih dam, ki sta na mogočnih prsih nosili po en verski in po en politični znak.

Tilda je slonela poleg Zofije. Branje se je vršilo v tujem jeziku, le malo ga je razumela. Zagledala se je v Boga, ki je trpel na steni. Besede so tekle ko oljnate, gladke ko riba mimo nje. Z žensko naivnostjo in s slepim pretiravanjem sta slikali rejeni dami veliko skrb in ljubezen oblastnikov za nje, ki so izobčene iz človeške družbe. Kazali sta na sliko Marije Magdalene, katera je skrušena klečala ob Jezusovih nogah, mu jih umivala s solzami, brisala z lasmi.

»Poboljšajte se in spokorite, kakor se je spokorila Marija Magdalena, da se povrnete kot dobre, poštene ženske v življenje...«

Zofija je občutila udarec po glavi. Dvignila se je in dejala ogorčena:

»Se nimam za kaj pokoriti ne poboljševati, ker ničesar nisem storila.«

Tedaj se je Tilda zavedela in obrnila pogled od Kristusa na steni. Bilo ji je za Zofijo žal in strah. Navzočni pazniki sta pozkušali miriti. Dami sta bili vznemirjeni.

»Nekaj ste vendar storili. Če bi nič ne bili storili, bi Vas ne bili zaprli...«

»To,« je gorelo dekle, »da nisem poslušala ne verjela vaših bedarij. Namesto da hodite s svojimi trebui med nas, pokažite rajši Marijo iz Magdale svojim sinovom in možem, da ne bodo zapeljevali deklet...«

Dami sta okameneli in iskali z očmi pomoči. Zofiji je bilo lahko v duši. Slednji teden se je pripravljala, da jima to reče, zdaj je bruhalo iz nje. Kljub posvečenim cerkvenim stenam in tabernaklju, so se ženske zasmejale. Vse so sovražile debeli, v svilo oblečeni dami.

Njuno branje nobeni izmed jetnic ni prineslo poboljšanja. Tega dne so ga bile vendar vesele. Zofiji je pretila kazen. Čakala jo je mirno, s prezirom v očeh.

Tilda je doživela ta dan z drugačnimi občutki kakor druge. Še Zofkin nastop je ni globoko zadel, preveč je bila prevzeta, da je Boga znova zagledala iz oči v oči. Vpričo ljudi ni imela nobene skrivnosti več. Imela je le še z Bogom svoj račun. Spoznala je, da se bliža hip, ko bo morala govoriti z njim.

Vrnila se je v celico in videla neprestano Kristusa pred seboj, Marijo Magdaleno, ki se sklanja in briše solze z lasmi.

V Tildini duši se je nenadoma preobrnilo. V nedeljo po maši se je spovedala. Obljubila je, da bo povedala pred sodiščem vse, da ničesar ne bo zatajila. Od tistega dne je čutila dušni mir. Bog je stopil iz megle, skozi katero ga je doslej gledala, in je stal jasen in svetel pred njo. Zdaj šele se je rodilo v nji globoko kesanje za vse, kar je storila. Pred njenimi duševnimi očmi ni plaval zaplodek, živ otrok je vstajal iz spomina, kri njene krvi... A njena roka, ustvarjena za ujčkanje, je bila segla po njegovem vratu, mati je postala krvnik. Ni ga pokrila s poljubi, s krvavimi madeži ga je odela čez in čez. Ne v topli vodi, v mrzli studenčnici ga je okopala, nato ga je krstila z neblagoslovljeno vodo, ko duše v njegovem telesu več bilo ni. Pokopala ga je na vrtu ko mrhovino, ni nasadila cvetic na njegov grob ne mu lučke prižgala. Le pes je vohal po njem, ga kopal, kakor da se v svoji živalski pameti zaveda krivice in je cvilil za njim. Ni ga dvignila iz zibke, da bi mu pela uspavanko, v grozi in dežju ga je ukradla zemskemu počitku in ko blazna bežala z bremenom, ki ni bilo breme, a je bilo težje kot polovica sveta. Ni zgorel v ognju njene ljubezni, v gorečih plamenih je v nič zogljenel...

»Oj, joj, joj!« je vpilo v njenem srcu, ko je gledala v svojo dušo, v svojo bridko krivdo, v svoj s strahotami omračen spomin. Računala je mesece... Spoznala je, da bi bil Ivanček zdaj leto star, kodrolas ko angelček. Gledal bi, se smejal materi, iztegla ročice, grizel z zobmi in cepetal z nogami: »Mama, mama...« Ona bi ga vzela v naročje... Občutila je neznano blaženost, ki se je prelila skozi njene ude. Videla je očeta: iz njegovega obraza se je izluščil smeh, iztegnil je prste in jih držal vnučku nasproti; ta jih je grabil...

Tako živo, tako globoko se je zamislila v tisti raj, kakor da ga v resnici doživlja in kakor da dete ni zgorelo v hlevu. Bilo ji je, kakor da ne sedi na svoji jetniški postelji in z nasmeškom na svojem bledem obrazu globoko razmišlja v svoji duši. Prišel je zli duh in ji je pošepnil na uho: »Kdo bi bil vama jesti dal?« In ona se ga je branila: »Molči, hudoba! Kako pa tisoči drugih ljudi živijo?«

PETER LOBODA: MADONA

Prebudila se je v sedanjost. Trdo blazino je občutila pod seboj. Deček je izginil... Pokopala ga je davna bojazen sramote, sestrine jeze, očetovega srda, govorjenja ljudi, vsega, vsega... Bolelo jo je, kakor bi jo bil kdo z jermeni tepel, ko je pomislila, da bi bilo zdaj vse to že končano, prestano, da bi bil prvi detetov nasmeh vse ubil, da bi bila prva njegova beseda očarala ljudi... Ljudje naglo vzgorijo, a naglo pozabijo, naglo obsovržijo, a tudi vzljubijo naglo. Pol leta trpljenja, tuge in sramovanja, prihranjena so leta muke, greha in očitkov. Ljudje bi ob njeni sreči, ob ljubkosti otroka pozabili na greh... Toda ona je izbrala zločin, strah in grozo, stene ječe in leta kazni...

»Moj Bog, zakaj vse to?« je zastokala.

Ni slišala babice, ki se je nagnila do Adele: »In še misli, da bo oproščena. Šla je celo k obhajilu...«

Tilda je ječala. Rajši bi bila prestala trojen porod ko leto ječe. Rajši deset let zasramovanja kot strašno muko dolgočasja in družbo

žensk, ki grdo govore in grše mislijo. Če bi bila vedela le deleč tega, kar je vedela zdaj... Vse pride na dan, vse pride na dan, radi pravice vse pride na dan!

Dete pod srcem se je zganilo. Položila je roke nanj, svojo misel je uprla vanj. Zamislila se je v preteklost in hodila z detetom vso dolgo pot do ječe... Zgrozila se je, ni mogla verjeti. In je spet uprla misel v živo dete, kot ga je v mislih videla malo prej, in z njim šla vso težko pot sramote in pomanjkanja v prvi otrokov smeh in besedo — občutila je radost plesa in pesmi. V resnici ji je bilo v srcu tako, da bi bila zapela in zaplesala.

Vzljubila je dete, ki ga je pričakovala. Izpod zavesti se je dvignilo materinsko čustvo prvič s polno silo in premagalo vse drugo, strah, pomanjkanje in zasramovanje... Vzljubila je z ognjem, da je stokala duša. Imela je občutek, da je ubogo, sežgano dete stegnilo iz daljine svojo roko in dvignilo brata iz pogube. Kakor, da je moralo trpeti, pretrpeti za tega...

Skrušena, srečna, v kesanju in blaženosti je molila in se tolkla na prsi. Iz molitve je ujela petero besed, ki jih je držala, kot se potapljaajoči drži vrvi.

»Blažen je sad tvojega telesa,« je ponavljala v sladki bolečini in spoznanju. »Blažen je sad... Blaženi so vsi sadovi, blažen je tudi moj sad.«

Beseda je vonjala po rožah, po pomladi, jo napolnjevala z omamo, s pijanostjo, prevzemala jo je vso...

9.

Z muko so se pretakale ure, tedni, meseci. Včasih je bilo duši do telesne bolečine hudo. Drugič je telo trpelo, da je ječala duša. Toda je duša prenesla, prestalo je telo.

Spočetka Tilda ni verjela, da bo morala roditi v ječi. Zdel se ji je neprimeren prostor za to. Že ob sami misli je zadišalo po grehu, ki bi ga storili nad otrokom. Slednjič se je privadila tej misli. Upanja, da bi jo oprostili, ni več gojila. Na vratih so bile z ostrim predmetom zarežane besede: »Lasciate ogni speranza voi ch' entrate!« Črke so bile globoko vdolbene, a zamazane, črne in komaj vidne. Kje je ženska, ki jih je bila v samotni muki zapisala? Tildi so kaznjenke razložile njihov doslovni pomen, več niso vedele. Povesila je glavo.

Vendar je bila v nekaterih trenutkih vesela; čutila je blaženost, da nosi otroka pod srcem. Z radostjo je čakala njegovega prihoda. Bila ga je pripravljena ljubiti, ljubiti... Spomin na njegovega očeta je bil že ugasnil v nji, le skozi motnjavo solzá ga je včasih zagledala. O otroku je sanjala, da ji bo v tolažbo in srečo še takrat, ko bo odšla skozi vrata prokletstva in bede.

Komunistka je bila odšla, nikoli več ni slišala o nji. Ob odhodu ji je bila darovala roman. Beračico so izpustili, botro tudi: niso ji mogli dokazati krivde. Pepa je bila prestala kazen. Nežica Adunka je iskala cigaret nih ogorkov. Nada je umirala za svojo ljubeznijo, za tatom, ki ga ni bilo več v ječi, da bi ji pošiljal pozdrave in cigarete.

V celico sta bili prišli dve novi tatici, obe pocestnici. Debela Karmen z zaspanimi očmi, a druga tanka in suha, imenovala se je Meri. Adela je postala blede in koščena ko smrt. Babica in zvodnica sta živeli od sovraštva.

Približeval se je Tildin čas. Deklica je bila blede in shujšana. Telo je ginilo, duša je rasla. Še nikoli ni imela takih misli kot tedaj; veselila se jih je, v nekaterih trenutkih se jih je bala. Želela je jesti, neizmerno jesti. Uživala je le kruh in vodo, obedala ni prenesla. Tavalala je po celici voščena ko mrlič in požirala z gladnimi očmi, vse... Ni vpila po jedi ona, vpilo je dete.

Včasih se ni mogla premagati. Ustavila se je v neprestani hoji od okna do vrat. Hotela je vzdihniti, a se je izvilo v krik iz nje:

»O, rada bi jedla, jedla!«

Prestrašila se je glasu, otrok se je zganil. Zgrabila se je, kot bi ga mirila z rokami; tolažila ga je v duši:

»Tiho, tiho! Nikari mi ne terjaj, ko nimam.«

Debela Karmen ji je stegnila roko; dobrodušni, vedno zaspani obraz je nekaj nerazumljivega momljal.

»Saj ni treba,« se je Tilda branila. »Potem pa sama ne boš imela...«

In je že nesla v usta. Njena duša je trepetala v poželenju, v hvaležnosti se ji je topilo srce.

Blazna je hlepela po mleku. Otrok je trkal ob stene njenega telesa. »O, da bi imela žličko mleka!« Potrkala je na vrata.

V začudene oči male, grbasté paznice, v njen potlačeni obraz je povedala vročo željo: »Mleka bi rada. Vsaj žličko.« Na molk

je pojasnila: »Za otroka.« V solzah je pristavila: »Saj ga ne smete pustiti umreti. Storili bi greh.«

»Kje pa imate otroka?«

Tilda je molčala. Vratca so se zaprla. Deklica se je nato na postelji sedé izjokala do dna.

»Ne boš umrla,« je siknila babica iz nejevolje nad jokom.

»Kje bom ležala, kje?«

»Kje? Boš že videla, kje. Ti bi bila rada sama, nato pa z roko otroku za vrat, kaj?«

Tilda je planila kvišku. »Molčite!« Prvič, odkar je bila v ječi, je tako vzgorela. »Molčite! Molčite!« je stala sredi celice in stiskala pesti. Kri je zalila blede obraz.

Babica je molčala. Tudi ostale jetnice so bile tiho; z nejevoljo v očeh so ošinile Hedviko.

Otrok v Tildinih nedrijih pa je kljuval, kot bi hotel zleteti skozi zamreženo okno na prosto, daleč proč... V mislih je deklica spremljala njegov beg. Šla je z njim pod zvezde in se trgala bolešno od spomina do spomina, da doseže tisti dan, ko ni grdobije slutila ne poznala...

Nenadoma je stala pred očetom na pragu domače hišice; po vojaško je pozdravil in dejal:

»Habt acht! Melde gehorsamst, bin Vater einer Kindesmörderin, vier Jahre Zuchthaus...«

Tilda je planila k očetu, da bi ga objela. Opazila je, kako so se iz steklenih oči rodile solze, se usule čez trda lica in ginile med brke.

»Oče, oče!«

Stal je nepremično, jokal in nenadoma ugasnil...

Nove podobe so jo podile skozi šibe, skozi spomin na rojstvo prvega otroka in mimo njegovega pokopa v sedanjost. Bliskale so se ko viharna poletna noč, šumele ko veter... Ko so se za hip ustavile, je ležala na ozki postelji in se zvijala v materinskih bolečinah. Njeno ječanje je preplezalo okno nad vrati, planilo na hodnik, napolnilo vsak kot.

Venus je pestovaje mačka dremala ob mizi, ob slednjem glasu se je zdrznila. Vsak hip je bilo znova vse tiho. Zdelo se je, da še stene tiho dihaajo. Od nekje je priplaval dolg vzdih.

Nov krik, ostrejši od prejšnjega. Paznica se je preplašila iz dremavice, njene ustnice

so se skrčile v krivuljo nejevolje. Maček je ukrivil hrbtenico in se pripravil za skok.

»Persona, bodi mirna! Ali si se prestrašila, persona?«

Po celicah se je bilo slišalo polglasno govorjenje žensk. Nočni krik jih je dramil. Glave so se obračale, misli so jih trapile, hrepenenja do bolečine. Prisluhale so v šum mesta. Še so gorele luči ob morju, še je šumelo življenje med hišami. Glasovi avtomobilskih trobelj, pesem harmonike. Ta se je izgubljala v šumu ulice in zdaj zdaj znova vzplavala nad hiše, pod zvezde. Jetnice so videle v duhu štiri veseljake, ki se vozijo s pesmijo plačane ljubezni iskat.

Porodnica je ležala vznak, z rokama se je opirala na železni postelnjak. Oči so zrle v strop, pogrezala se je v bolečino.

»Ne vpij tako!« ji je prigovarjala babica. »To bi ti moralo biti, kakor bi rožice sadila.«

Tilda je poslušnila, strmela... Ni slišala ne videla ničesar več. Njena zavest se je borila z rahlo nezavestjo. Babičino govorjenje je ugasnilo, zatonilo je v šumenju umazanih voda. Občutila je val bolečin, val groze, val nespolnjenih hrepenenj... Zdaj zdaj je v njeno zavest dahnila misel na božjo pomoč in izgorela v besedah, v vzdihu, v vzkriku: »O Bog, pomagaj mi!« Izginilo je tudi to, se prekucnilo, okamenelo. Preko njenega obraza, preko njenega telesa je splavalo nekaj motnim slikam sličnega, sanjam podobnega, a vendar resničnega. Žive podobe preteklosti, obžarjene z blaznostjo in bolečino sedanjosti. Tako žive podobe, da jih ni bilo mogoče zgrabiti, tako bolešne, da je od njih curljala kri. Podobe zvijajoče se duše, v trpljenju izbičane. Bolečina je dvigala svoje tipalnice nad Tildo, jo božala, objemala in stiskala...

Tilda se je tepla med valovi... med padajočimi skalami... med plameni velikega ognja... med psi, ki vohajo nad grobovi... med mrtvimi, v cunje zavitimi, z neblagoslovljeno vodo krščenimi otroci... med uvelimi rožami... med smehi Olge... in znova med valovi... Plavala je do tja, odkoder ji je Dolfi iztegal roko. Ni ga dosegla, a mu je vse odpustila. Okrog nje se je pretakala kri; rdeča, temna, črna... Iz krvi je nastala noč, skozi noč je plavala svetloba, tako medla, da jo je bilo težka spoznati...

Tilda se je zavedela... Ob jutranjem svitu je rodila dečka.

Bila je jesen, tri dni pred porotnim zasedanjem. Droben dež je padal na zemljo, siv, tmuren dan je ležal na dušah. V ženskem oddelku jetnišnice se je že več dni pripravljalo na nekaj strahotnega. V dušah se je nabiralo, vstajalo v prsih in grozilo, da izbruhne na dan. Ženske so utihnile, iz turobne sivine jesenskih dni porojena melanholija jim je gorela v udih in v očeh. Čutile so omamo in lenost, premetavale so se v sanjah. Notranje vznemirjene in razdražene so samo gledale; če je katera spregovorila, so bile njene besede brez zveze in pomena.

Nada je čepela ves dan na postelji in si grizla nohte. Adela je hodila z dolgimi koraki po celici in se ogibala Adunke, ki je venomer nečesa iskala. Babica in zvodnica sta molče strmeli druga v drugo. Irena je ležala z rokama pod glavo in mrmraje pela staro jetniško pesem:

»V ječi svet zagledal,
zavij mu rajši vrat...«

»Kaj poješ?« se je stresnila Tilda. Hodila je ob vratih tja in sem kot zver v kletki. Irena je dvignila glavo, odgovorila ji ni.

Tildo ni vznemirjalo, da je bilo do porotne obravnave pičle tri dni. Strahotno pa jo je razburjalo, ker so ji bili vzeli otroka. Odkar ga je rodila, Tildi ni bilo več tako neznosno mučno in pust. Nosila ga je po celici, ali je ležal v cunje zavit poleg nje. Ponoči je ovijala roko okrog njega, bala se je zaspiti, da bi ga ne poležala. Sredi noči ga je dvigala in tolažila.

Iz veselja je rasla muka. Blažen je sad..., a ona ni imela hrane zanj. Pol litra zredčenega mleka na dan in maziljene besede debelih dam iz dobrodelnega društva dvakrat na teden. Tilda je bila ko usahlo drevo, na katerem le še vrh brsti.

Bala se je za otroka, ki je bil mejnik v njenem življenju. Trepetal ji je srce, bila je pripravljena vse pretrpeti za njega. Stokrat bliže bi ji bil, ki bi z njo molče delil krivdo in kazen, dasi ničesar zakrivil ni.

Tilda je od dne do dne bolj občutila, da se ji izmika in ga ne bo dosegla nikoli več. Bežal je iz besed, da ga ne omažejo, iz življenja, da ga ne oskruni in ne zastrupi njegovega telesa.

»Saj bo umrl,« je rekla babica.

Tilda jo je prebodla z očmi.

Otrok je oslabel, hrane ni sprejemal več. Jetniški zdravnik, ki je zdravil vse bolezni z odvajalnimi sredstvi, je preiskal otroka v Tildinem naročju.

»Govoril bom z ravnateljem!«

Popoldne istega dne je zaslišala Tilda: »Matilda Orešec, dajte svojega otroka!«

Sedela je na postelji in se ni zganila. Otroka je pestovala Karmen, ga nosila po celici in ljubkala.

Otrokova navzočnost je blažilno vplivala na jetnice. V celico se je bil vrnil mir. Sirovost je ponehala, najgrše besede so bile zamolčane. Bil je glas življenja od zunaj, odmev tiste lepe, materinske strani ženskega bistva, ki je moral vplivati na njihova srca. Še počestnice niso docela zatrle prirojenih čustev in želja po ljubezni v sebi. Dejstvo, da je med njimi mati, ki ljubi in neguje otroka, jih je dvigalo.

Tilda je komaj razumela, kaj hočejo od nje. Dvignila se je in pogledala s široko razprtimi očmi. Nato je občutila, da se nekam neznano mudi. Opotekla se je proti Karmen in ji vzela otroka. Hotela je stopiti z njim skozi vrata.

»Kam? Sem ga dajte!« Paznica ji je vzela otroka in jo potisnila nazaj v celico.

»Kam mi ga nesete?«

»V bolnišnico... Tiho!«

Tilda je imela občutek, kot da je ostala sredi puščave sama. Med stene se je znova naselila grda beseda. Hedvika in Nina sta se zmerjali z vreščječimi glasovi; rezgetajoči smeh prostitutk je zaglušil vse.

Tilda je molila, da bi ji Bog ohranil otroka. Ponoči je sanjala, da ji hočejo vzeti dete. Iztezala je roke in vpila. Slednji dan, ko so odhajale za uro časa na dvorišče na zrak in na solnce, je vpraševala paznico:

»Kako je z mojim otrokom?«

Niso ji odgovarjali.

To vse do tistega dne, ko so ženske blazno trpele od melanholije. Tilda je ves dan hodila okrog, še sanjala je težko. Bila je razdražljiva, še nikoli tako. Vse, kar se je v nji nabiralo, je sililo na dan. Zadrževala je v sebi čustva srda in žalosti, ki so vstajala iz oči, hotela v besede. Občutila je, da se nekaj podira nad njo, vsadilo se je vanjo prepričanje, da otroka ne bo več videla. Nikoli ni kazala srca na zunaj, tega dne se ni mogla premagovati, da je zdaj zdaj vzklikala:

»Kaj je z otrokom? Hočem ga videti!«
Ženske so molčale. Irena je pela. Nada je bulila pred se kakor da bo zdaj zdaj izbruhnila v blaznost.

»Pa če je umrl in mi tega ne povedo?« je Tilda nenadoma obstala pri vratih.

Videla je obraze, ki so jo zrl, drugega nič. Zunaj je bil mračen dan, zvonovi so peli. Bilo je, kot da zvonijo k pogrebu. Tilda je spačila obraz v jok in udarila z ного ob tla.

»Hočem videti otroka!«

Nada se je sključila še bolj. Iz daljave je prišla misel, uprla je oči v Tildo.

»Verjemi, umrl je in ti ne povedó.«

Govorila je iz mrznje do vseh, ki so svoobodno ugnetal življenje po svoji mili volji. Tildo je zadelo, da bi se bila zgrudila na tla. Kar je mislila, je bilo potrjeno. Planila je kvišku, se vzpela po vratih in pričela nabijati nanje, da je votlo odmevalo po hodniku:

»Dajte mi otroka! Dajte mi otroka!«

Če bi se bilo to zgodilo kadarkoli, bi bile jetnice iz strahu pred temnico planile k nji in jo prosile, naj miruje. Tega dne se niso ganile. Uživale so njen srd, ki je gorel, njeno žalost, ki se je potapljala v solzah in v vpitju.

»Dajte mi otroka, dajte mi otroka!«

Vrata so bobnela, glas je postal hripav, mrščavica se je razlivala po telesu. Gledale so, kaj se bo zgodilo. Gledale so ko zveri, kdaj se odpro vrata, da planejo na prosto.

Paznica je prišla, imela je grozno velike, začudene oči.

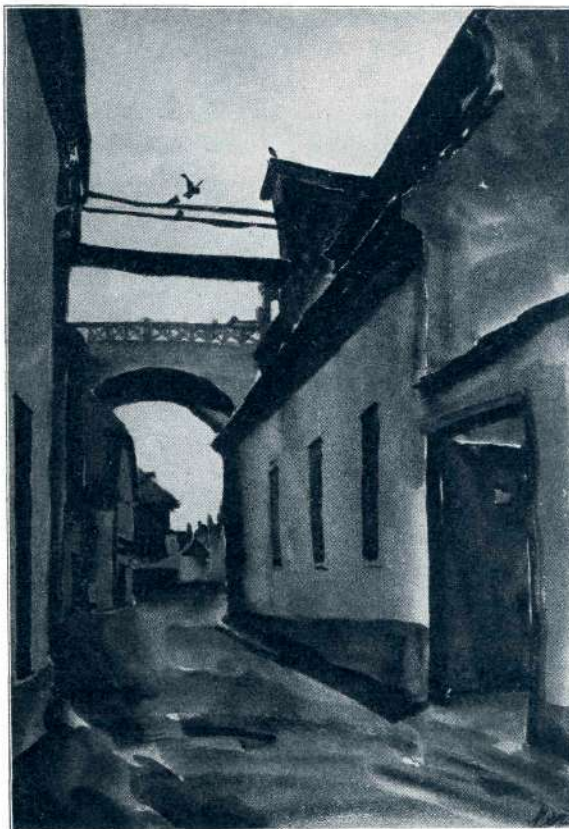
»Dajte mi otroka, dajte mi otroka, dajte mi otroka...« se je Tildin glas spremenil v dolgo, enolično tuljenje živali. Njeno vpitje po otroku ni bila le želja, da ji vrnejo, kar je po naravi njenega, bila je zahteva po življenju, po človeških pravicah, ugovor proti vsemu, kar jo je mučilo v ječi od prvega do zadnjega dne.

Paznica je zbežala, Tilda se je vrgla na tla in tulila...

»Bodi tiho! Jaz ne prestanem!« je vzklikala Nada. »Jaz bom kričala...« In v resnici so se pričele dvigati njene prsi, kakor da leži teža na njih in jih hoče pridržano vpitje raznesti.

Tilda ni mogla ustaviti glasu. Adela je vzklikala: »Dosti je tega! Mir!«

Na pragu je stal ravnatelj, za njim dve paznici. Tilda se je nenadoma dvignila.

JANEZ MEŽAN: MOTIV IZ MARIBORA

Zadržala je tuljenje, njene prsi so hlipale. Z velikimi, od joka rdečimi očmi je strmela v velik, mrzli, debelušni obraz človeka, ki se ga je bala vsa ječa.

»Kaj se godi?«

Glas je bil rezek ko jeklo, udaril je ko jeklo in odmel od sten in od duš. Kakor da je ta glas sprožil nekaj skrivnostnega v notranjosti vseh, so se ženske zdrznile, težko sople in gledale ko Tilda, ki je prosila.

»Otroka mi dajte! Zakaj ste mi ga vzeli?«

»Otroka? Pet dni v temnico!«

Ta jekleni glas in njegov pomen je prebudil ženske, da so se kot na ukaz zganile. Niso slišale Tilde, ki je znova zagorela in planila: »Ne grem v temnico! Otroka mi dajte!« Slišale so le Nado, ki je nenadoma zapiskala z visokim glasom: »Pustite nas! Poberite se vsi! Zveri, hudiči, nestvori! Pojdite, pojdite!« Vse ženske so hkratu zavpile, zamahnile z rokami, zavreščale in zajokale. Razgorele so se v tisti strašni blaznosti, ki se redko, a strahotno loteva jetnikov: vse pridržano leti na dan, da divjajo in vpijejo, se grizejo do krvi in razbijajo, kar jim pride

v roke. Pritajena muka hrepenenja po svobodi se vname ko smodnik. Histerično tuljenje se je iz celice poštenih razplodilo po vsem nadstropju. Niso vedele, za kaj gre. V vseh dušah je bilo isto moreče, pritajeno čuvstvo, blazen krik ga je rodil. Vpile so iz vseh celic, vrata so bobnela, vrči so popadali na tla in se razbili. Hrumeti je začelo pritličje in prvo nadstropje, kjer so bili zaprti kaznjenci. Vsa jetnišnica hkratu je odmevala od krikov in udarcev. Nekateri so tolkli z glavo ob zid in se z rokami obešali za železje. Besed ni bilo razločiti, besed še bilo ni...

Pazniki so se umaknili. Nihče se ni upal približati ljudem, ki so divje ugovarjali vsemu in bi bili vsakogar pobili na tla...

Glasovi so začeli pojemat, slišal se je še zategli histerični ženski jok, končno je utihnil tudi ta. Nastala je popolna tihota kot po nevihti. Zdajci se nihče ni posmejal, nihče ni spregovoril. Vse je čakalo nečesa, vse se je znova vdalo v svojo usodo...

Tilda je sedela sključena v dve gubi na postelji in s topim pogledom razmišljala pred se.

Boječe so se odprla vrata, v tihoto je pogledala paznica in poklicala: »Matilda Orešec, pojdite z menoj!«

Tilda dobrega ni pričakovala. Vendar bi bila zdaj šla, kamor bi jo bili klicali. Mislila je, da jo peljejo v pisarno ali v temnico. V njeno začudenje je paznica krenila proti bolniški sobi. Topa bojazen pred kaznijo se je spremenila v bolešno slutnjo. V omotici, ki jo je objela, se je težka vzdržala na nogah.

Ilustno je stopila v bolniško sobo in se ozrla po posteljah. Na eni izmed njih je umirala jetična ženska. Na postelji ob oknu je ležalo njeno dete. Ob njem je stal tisti redovnik, ki je vsako nedeljo maševal v jetniški kapeli; njemu se je bila tudi spovedala.

Imel je sožalen obraz. Stopil je do nje. »Ukazal sem vas poklicati, da ga boste videla še enkrat.«

Tilda je poljubila redovniku roko, njegovih besed ni dobro slišala, ne do dna razumela. V tistem hipu na najhujše še mislila ni. »Kako — še enkrat?« Pogledala je otroka, ki je ležal miren, z zaprtimi očmi, voščenobled. Na mah ji je postalo jasno vse. Kleknila je v kolenih. Z muko zgrajeni upi, obeti lepega življenja, kesanja, sprave z

Bogom so ležali na tleh... Njeno telo je bilo posekano, njena duša pogažena. Muka ječe je bila zdaj zanjo prav tako strašna, kot muka življenja. Groza desetih let prav tako velika in strahotna, kot trpljenje desetih ur brez spanja, brez mirujočih misli, v iskanju brez izhoda. Sklenila je roke na prsih, velika obtožba se je iztrgala iz njenih ust:

»Otroka ste mi umorili!«

»Božja volja je bila,« je vzdihnil redovnik v rjavo brado.

Tilda se je nagnila nad dete. Od celodnevne slutnje, od vpitja je bila še vsa razrvana. Solzá ni več imela. Le ječala je. Misli, ki so grenko pronicale vse dni vanjo in ji čarale trpek nasmeh na ustnice, so zdajci nenadoma stale ko okamenela prikazen pred njo.

Dvignila se je, premerila redovnika in paznico. Osebi sta se postoterili, pol sveta, ki jo je mučilo na natezalnici in ji vzelo najdražje, je stalo pred njo.

Govorila je. Vihar je divjal skozi dušo, šumel in lomil. Besede so se zaganjale ko razburkani valovi, z mogočnimi udarci so pljuskali na dan. Govorila je zmedeno, ne tako kot je hotela. Tako kot je znala. Tožila je, obsojala in prosila. Posmehovala se je, se norčevala iz človeške pravice, ki je sestra krivice v večji meri kot hčerka božja. Obtoževala jih je umora svojega deteta, ki ga je v hrepenju porodila in se obešala nanj kot na bilko rešitve... Vpraševala jih je, čemu so jo poslali v blato, namesto med cvetje, če jo hočejo poboljšati. Kako more priti iz blata drugačna kot blatna, iz bede drugačna kot bedna! Ona, ki je v svoji duši kaznovana stokrat bolj, kakor jo morejo kaznovati oni, ki si lastijo sodbo nad ljudmi...

Končala je, vzkriknila in se onesvestila.

* * *

Čez tri dni je stala Tilda pred porotniki. Odgovarjala je nebrizno, kakor da vprašanja ne tičejo nje. O prostosti ni sanjala. Prestala je strahoto pogleda v skrivnost spočetja, bolečino poroda, grozo umora, požiga, bridkosti ljubezenske prevare, preživela je sladkost materinskega čuvstva in grenkost otrokove smrti. Kaj jo še trpkega more doleteti? Kaj so štiri leta ječe proti temu?

Tilda se je nasmehnila. Njena duša je bila stara sto let.